

Tweede Afdeeling

Beschouwing der voorzeggingen des Nieuwen Testaments, omtrent het nog toekomstige.

Door voorzeggingen des Nieuwen Testaments verstaan wij hier al de voorzeggingen, betrekkelijk de aanstaande toekomst, welke wij in de redenen van Jezus, of de redenen en schriften der Apostelen vinden opgeteekend, alleen het eigenlijk profetische boek des Nieuwen Testaments, de Openbaring van Johannes uitgezonderd, dewijl wij van dezelve eene bijzondere verklaring gegeven hebben, en het ons in ons tegenwoordig geschrift te doen is, om ook de overige voorzeggingen des Bijbels te beschouwen, en derzelver overeenstemming niet alleen met elkander, maar ook met de Openbaring van Johannes aan te toonen.

Wij zullen in deze beschouwing van de voorzeggingen des Nieuwen Testaments, weder de natuurlijke orde houden, en dus eerst spreken van de voorzeggingen van den Heere Jezus zelven, betrekkelijk de laatste toekomst; dan van die, welke in de redenen of Brieven der Apostelen gevonden worden.

Wij verdeelen dus weder deze Afdeeling in twee Hoofdstukken, waarvan:

Het eerste Hoofdstuk zal handelen over die voorzeggingen omtrent het nog toekomstige, welke in de redenen van Jezus gevonden worden.

Het tweede Hoofdstuk over die voorzeggingen omtrent het nog toekomstige, welke in de redenen en Brieven der Apostelen voorkomen.

Eerste Hoofdstuk

Beschouwing der voorzeggingen omtrent het nog toekomstige, welke in de redenen van Jezus gevonden worden.

Meermalen sprak de Heere Jezus van Zijne nog aanstaande toekomst, en stelde bij gelegenheid deze of gene bijzondere omstandigheid van dezelve voor.

Reeds Zijn voorganger, Johannes de Dooper, had Hem bekend gemaakt als den grooten Regter Zijns volks, die eenmaal hetzelfde van alle goddeloozen zou zuiveren, dezelve ter straffe overgeven en de vromen in eenen gelukkigen toestand zamenbrengen, onder het zinnebeeld van iemand, die met de wan in de hand, den dorschvloer zuivert, de tarwe in zijne schuren zamenbrengt en het kaf met onuitblusschelijk vuur verbrandt, Matth. III: 12.

De Heere Jezus zelf sprak van eene voleindiging der wereld, bij welke eene groote scheiding tusschen menschen en menschen, bijzonder de onderdanen van Zijn koninkrijk, stond gemaakt te worden, van de straffen, die dan de boozen, en de belooningen, die de goeden ontvangen zouden, Matth. XIII: 40—43 en 49, 50.

Hij sprak van eene wedergeboorte of vernieuwing aller dingen, in welke Hij op den troon Zijner heerlijkheid zou gezeten zijn, en beloofde Zijnen twaalf Apostelen, dat zij dan ook als vorsten zitten zouden op twaalf troonen, oordeelende of regerende de twaalf stammen Israëls, Matth. XIX: 28, waarin klaar de verwachting ligt opgesloten, dat eens Zijn heerlijk rijk op aarde zal opgerigt en het volk Israëls, als Zijn bijzonder volk, weder hersteld zal worden, terwijl wij daaruit nog deze bijzonderheid leeren, dat Jezus' twaalf Apostelen, de stamvorsten van de twaalf geslachten van Israël zijn zullen, en over dezelve, onder Jezus' Opperbestuur, regeren. Waarschijnlijk zal dit aanvankelijk reeds in het duizendjarig rijk, zeker volkomen na de algemeene opstanding, plaats hebben.

De aanstaande bekeering der Joden en hunne wederherstelling wordt niet onduidelijk door Hem te kennen gegeven, Matth. XXIII: 39: want ik zeg u, gij zult Mij van nu aan niet zien, tot dat gij zeggen zult: gezegend is Hij, die komt in den naam des Heeren. Eens zouden zij dit derhalve zeggen, Hem, als den Messias, huldigen, en zoo weder van Hem aangenomen worden.

Ook de toebrenging der Heidenen en hunne vereeniging met de Joden onder Hem als den Oppersten Herder, voorzegt Hij klaar Joh. X: 16.

Maar ook sprak Hij duidelijk van Zijne wederkomst in eene heerlijke majesteit, als den aan Gods rechterhand gezeten Koning en Heer der wereld, Matth. XXVI: 64.

Meer uitvoerig spreekt Jezus van de omstandigheden, welke Zijne toekomst en de oprichting van Zijn heerlijk rijk zullen voorafgaan, Luk. XVII: 22—37: *En Hij zeide tot de discipelen: daar zullen dagen komen*, enz. Er zouden dagen komen, wanneer men zou begeeren, eenen der dagen van den Zoon des menschen te zien, maar dezelve niet zien; dagen dus, dat de Heere zich zoo overvloedig niet aan Zijne gemeente zou openbaren, dat de kracht van Zijnen Geest zou wijken, waardoor de wensch zou worden opgewekt, om weder eens eenen van die dagen te beleven, dat de Heere Jezus op aarde was en Zijne wonderkracht betoonde: doch deze wensch zou niet vervuld worden, vs. 22. Hiervan zouden bedriegers gebruik maken, om Jezus' vrienden wijs te maken, alsof Hij hier of daar op aarde was nedergedaald en zich bijzonder openbaarde, waartegen Jezus waarschuwt, om op zijne hoede te zijn, vs. 23. Zijne komst zou geheel onverwacht en luisterrijk geschieden, vs. 24. Tusschenbeiden voorzegt Hij Zijn lijden, hetwelk Zijne heerlijke komst nog moest voorafgaan, vs. 25. De menschen zouden vóór Zijne komst in eene algemeene zorgeloosheid verzonken zijn, gelijk ten tijde van Noach en Loth, vóór den zondvloed, en Sodoms verwoesting; onverwacht zou hun dus het verderf en oordeel, dat met Zijne toekomst gepaard zou gaan, overvallen, vs. 26—30. Hij geeft den raad, om op dien tijd, dat Zijne onverwachte verschijning en de uitstorting Zijner oordeelen zou plaats hebben, niet naar zijne tijdelijke goederen om te zien, of om het behoud derzelve te denken, maar zich door het voorbeeld van Loths huisvrouw te laten waarschuwen, die ook naar hare achtergelatene goederen naar Sodom omzag, en daardoor omkwam, vs. 31, 32; en Hij doet daarbij die verklaring, dat hij, die te zeer voor zijn leven zou bezorgd zijn (zijne goederen tot behoudenis van hetzelfde willende bergen), die zou zijn leven daarbij verliezen, doch die zijn leven gewillig in des Heeren hand overgaf, die zou het behouden, vs. 33. Het zou geheel van Gods onmiddellijke besturing afhangen, wien het oordeel treffen zou, en wie hetzelfde zou ontkomen; van twee menschen, die zich ten dien tijde op ééne plaats bevonden, zou de eene gered en de andere aan zijn ongelukkig lot overgelaten worden, vs. 34 — 36. En op de vraag van de discipelen, waar Hij dan wel verschijnen zoude? antwoordt Hij met een spreekwoord: waar het lichaam is, aldaar zullen de arenden vergaderd worden, vs. 37; hetwelk letterlijk beteekent, dat den arenden de juiste plaats, waar eenig dood ligchaam te vinden is, niet behoeft te worden aangewezen, terwijl de reuk hun zulks van zelve ontdekt; waarmede Jezus dan op de vraag der discipelen wil te kennen geven, dat ook hun de juiste plaats Zijner verschijning niet vooraf behoefde gezegd te worden, dewijl dezelve zoo luisterrijk zijn zou, dat zij van zelf naar die plaats zouden worden heengetrokken.

En daarop geeft Hij in de bijgevoegde gelijkenis Hoofdst. XVIII: 1—8, betrekkelijk deze Zijne wederkomst niet onduidelijk te kennen, dat Zijn volk en gemeente vóór

dezelve in groote verdrukkingen verkeerden zou, Hij zich zelve in schijn voor haar verbergen, als of Hij geen acht gaf op hare gebeden; zoodat zij vruchteloos op verhooring wachten, en daardoor moedeloos worden zouden, zoodat juiste wanneer Hij zou staan te komen, het geloof op het punt zou zijn, van op de aarde geheel te verdwijnen; waarop Hij onverwacht ter hulp komen zou: waarom Hij ook de Zijnen hiervoor waarschuwt en vermaant, om in het bidden niet te vertragen.

Doch bijzonder opzettelijk spreekt Jezus van Zijne laatste toekomst Matth. XXIV en XXV, vergl. Marc. XIII.

Deze voorzegging bevat in zich den hoofdinhoud, en is als de grondslag aan te merken van datgeen, hetwelk Jezus naderhand nog meer uitvoerig en nader ontwikkeld, in gezigten aan Zijnen vriend Johannes bekend maakte, en door denzelven in zijne Openbaring is beschreven. Deze voorzegging moet dan bijzonder naauwkeurig door ons overwogen worden, te meer dewijl mijne verklaring dezer voorzegging van die van andere uitleggers verschilt.

De meeste uitleggers zijn van gedachte, dat Jezus hier én van de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, én van Zijne wederkomst ten oordeel beide spreekt: doch, wanneer het aankomt, om te bepalen, wat dan eigenlijk op de verwoesting van Jeruzalem, en wat op Jezus' komst ten oordeel ziet, zoo loopen zij hieromtrent zeer uit elkander, en men kan niet wel eenen zekeren grondslag vinden. En in de daad door deze vooronderstelling, dat beide die gebeurtenissen in onderscheidene gedeelten dezer voorzegging zouden bedoeld zijn, wordt de verklaring moeilijk. Wij zullen daarentegen bevinden, dat, zoo wij deze vooronderstelling laten varen, en eerst alleen op den letterlijken zin acht geven, zonder vooraf te vragen, of te vooronderstellen, welke bepaalde gebeurtenissen door Jezus bedoeld zijn, men niet zeggen kan, dat de zin derzelve zeer moeilijk is, maar alles integendeel klaar en geregeld achter elkander afloopt. Laat ons dan eens, zonder vooraf op de vervulling te denken, deze voorzegging naar den letterlijken zin der woorden nagaan.

Het kort beloop derzelve, zamengevoegd met de gelegenheid, waarbij Jezus ze deed, komt dan hierop neder.

Jezus had op de aanwijzing van de schoone gebouwen des tempels, die Hem één van Zijne discipelen deed, gezegd, dat dit alles zou verwoest worden en geen steen op den anderen zou gelaten worden. Hierop kwamen eenigen Zijner discipelen, met name Petrus, Jakobus, Johannes en Andreas op den Olijfberg alleen tot Hem, en vroegen Hem wanneer toch die dingen zouden zijn, en welk toch het teeken zijn zoude Zijner toekomst en van de voleindiging der wereld? Matth. XXIV: 1 — 3, vergel. met Mark. XIII: 1—4. Zij gaven hiermede duidelijk te kennen, dat zij Jezus' komst in heerlijkheid en de daarmede gepaard gaande voleindiging der wereld, als

zeer nabij beschouwden, van gedachte zijnde, dat die verwoesting van den tempel, waarvan Jezus had gesproken, ter zelfder tijd zou plaats hebben.

Hierop begint Jezus hen te onderrigten, en vangt deze voorzegging aan Matth. XXIV: 4, en zet ze voort tot aan het einde van Hoofdst. XXV: *Jezus antwoordende, zeide tot hen: ziet toe, dat u niemand verleide*, enz., waarmede men kan vergelijken Mark. XIII: 5—37, waar het eerste en voornaamste gedeelte van deze voorzeggende redevoering geboekt is.

Jezus vermaant eerst Zijne discipelen, dat zij zich in deze zaak niet moesten laten misleiden, terwijl er velen zouden komen, die zich valschelijk voor den Christus zouden uitgeven en velen verleiden. Doch zij moesten dit niet schielijk gelooven; Zijne komst was zoo nabij niet, als zij dachten; er moesten eerst nog groote dingen op de wereld gebeuren, welke hen tegen de komst des Heeren, als teekenen derzelve, zouden waarschuwen: hevige beroeringen en oorlogen, vreeselijke ellenden zouden zich alom vertoonen; maar vooral zouden zware vervolgingen nog eerst tegen Zijne vrienden verwekt worden; daarenboven zouden uit het midden van hen (Jezus' belijderen) nog vele valsche profeten opstaan, die velen zouden verleiden, ja een groot verval zou zich nog eerst onder de toen nog op te rigten gemeente van Hem vertoonen; de ongerechtigheid zou vermenigvuldigd worden en de liefde van velen verkouden. Onder al die onheilen intusschen, zou het Evangelie verkondigd worden in de geheele wereld, tot dat het voor alle volken (geen uitgezonderd) als een getuigenis zou zijn opgerigt: dan eerst, maar ook dan zekerlijk zou het einde komen, en de verschijning van Zijne toekomst plaats hebben. Zie dit alles Matth. XXIV: 4—14.

Maar hoe zou het dan bij het einde bij Zijne toekomst toegaan? Dit beschrijft Jezus nu verder. Vooreerst zouden zij dan zien gebeuren hetgeen, waarvan Daniël gesproken had, een gruwel der verwoesting, of een verwoestende gruwel, staande in de heilige plaats, (de stad Jeruzalem en het heiligdom des Heeren). Groote onheilen zouden dan tevens de inwoners van Judea dreigen, weshalve ieder op de vlugt bedacht moest zijn, en zich door geene ontijdige verkleefdheid aan zijne goederen, moest laten terug houden, vs. 15—20. Ja er zou tenzelfden tijde eene groote ellende en verdrukking zijn, zoo als nooit geweest was, en ook nimmermeer zijn zoude, en dat wel over de geheele wereld, want alle vleesch zou gevaar loopen, van erbij om te komen, schoon echter om der vromen wil de tijd van die verdrukking zou verkort worden, vs. 21, 22. In dezen grooten nood inzonderheid, wanneer nergens verlossing zou te vinden schijnen, zouden zich velen als verlossers opdoen, zich voor den Christus uitgeven, en door groote wonderteekenen, zelfs Gods uitverkorenen zoeken te verleiden, waartegen de Heere Jezus waarschuwt, aanwijzende, dat Zijne komst onverwacht zou zijn, en zoo luisterrijk, dat de plaats Zijner verschijning niet verborgen zou kunnen blijven, en zij van zelfs daarheen worden verzameld, even als de reuk van een dood ligchaam van zelfs de plaats,

waar het lag, openbaarde en de arenden derwaarts heenlokke, vs. 23 — 28. En terstond, wanneer deze verdrukking zou hebben plaats gehad, ja veelligt nog staande dezelve, zou Jezus reeds de naaste voortteekenen Zijner heerlijke toekomst doen bespeuren; geduchte oordeelen en teekenen zouden in hemel en op aarde vernomen worden, daarop zou Jezus zelf verschijnen, Zijne uitverkorenen uit alle hoeken der aarde verzamelen en verlossen, vs. 29 — 31. Dus, wanneer zij iets van die dingen begonnen te vernemen, dan mogten zij daaruit de nabijheid van hunne verlossing opmaken, en zich daarover verheugen, even als men aan het uitspruiten van den vijgeboom bemerkte, dat de zomer nabij was, vs. 32, 33.

Zij konden er zeker staat op maken, want dit geslacht zou niet voorbijgaan, voor dat dit alles was geschiedt; hemel en aarde zouden voorbijgaan, maar deze woorden en beloften geenszins on vervuld blijven, vs. 34, 35. Evenwel den juisten dag kon niemand bepalen, vs. 36; ja hoe nader die dag kwam, hoe zorgelooser de menschen omtrent denzelven worden zouden, zoodat die dag den meesten onverwacht zou overkomen, even als in de dagen van Noach de zondvloed, vs. 37 — 39. Niemand zou zichzelve redden kunnen; dit zou geheel van God afhangen; want zelfs van menschen, die zich volkomen in dezelfde omstandigheden bevonden, zou de eene gered, de andere aan zijn lot overgelaten worden, vs. 40, 41; op welke onzekerheid Jezus dan vervolgens eene gewigtige vermaning grondt aan Zijne discipelen, om te waken tegen hunnes Heeren wederkomst, welke Hij door eenige treffende gelijkenissen nader opheldert en aandringt, beschrijvende daarin, hoe het gaan zoude met hem, die waakzaam op des Heeren toekomst en tegen dezelve bereid gevonden zou worden, en hoe met hen, die zorgeloos dezelve hadden vergeten; hoe met die, welke in verwachting derzelve, getrouw in hunnen post gebleven waren, en hoe met die, welke de gelegenheid, om aan de zaak van hunnen Heer van dienst te zijn, verwaarloosd hadden, vs. 42—51 en Hoofdst. XXV: 1—30. Waarop dan Jezus ten besluite eene korte, maar zeer treffende beschrijving geeft van het allerlaatst en algemeen gerigt, hetwelk eindelijk Zijne laatste komst in heerlijkheid volkomen zou voleindigen, vs. 31—46.

Zoo loopt alles geregeld en klaar af, en daar is in den letterlijken zin der woorden geene moeilijkheid van aanbelang, en de geheele voorzegging levert een zeer schoon en wel zamenhangend geheel op.

Doch gaan wij nu deze voorzegging, dus letterlijk verklaard zijnde, aan de vervulling toetsen, en stellen wij vast, dat een gedeelte derzelve op Jeruzalems verwoesting door de Romeinen, een ander gedeelte op Jezus' laatste toekomst ziet, dan geraken wij in de grootste duisternis en zijn buiten staat, om de eer van Jezus in deze voorzegging te redden; en dit komt daaruit voort, dewijl Jezus klaarblijkelijk die gebeurtenissen, welke volgens de gewone meening op Jeruzalems verwoesting door de Romeinen, zien zouden, en die, welke tot Zijne laatste toekomst betrekking hebben, als kort en onmiddelijk op elkander volgende voorstelt. Het is waar, de

uitleggers zijn het zelve met elkanderen wel niet eens, om juist te bepalen wat op de eerste, wat op de laatste dezer gebeurtenissen zij toe te passen; en die onzekerheid komt juist daaruit voort, dewijl zij deze zwaarigheid wel gevoelen, en dus niet weten, hoe zich best daaruit te redden.

Evenwel het is om het even, waar wij de scheiding maken willen; overal is het verband zoo naauw, dat wij dezelve, waar ook, vruchteloos met grond beproeven zullen.

Er zijn ook zekere punten, waaromtrent al deze uitleggers overeenstemmen, en die naar aller toestemming zeker het eene op Jeruzalems verwoesting door de Romeinen, het andere op Jezus' laatste toekomst moeten worden toegepast; en aan deze hebben wij genoeg, om de verwarring aan te toonen, waarin wij door deze vooronderstelling geraken.

Deze twee punten zijn: vooreerst vs. 15—20, welke verzen allen van Jeruzalems verwoesting door de Romeinen verstaan; ten tweede, vs. 29—31, welke verzen zij niet ontkennen kunnen op Jezus' laatste toekomst te zien. Doch allerklaarst zijn ook deze beide gebeurtenissen in de voorzegging onmiddelijk aan elkander verbonden: immers nadat Jezus het onheil, dat over Jeruzalem en Judea komen zou, vs. 15—20, beschreven had, voegt Hij er dadelijk bij, dat alsdan, te dier zelfder tijd, eene groote verdrukking zijn zou, zoo als er nimmer eene geweest was, noch ooit komen zou, vs. 21, 22; waarbij Hij hen voor verleiders waarschuwt en de onverwachtheid van Zijne komst verzekert, vs. 23—28. Hij voegt er dan vervolgens bij, dat terstond na de verdrukking dier dagen, de teekenen Zijner toekomst zouden gezien worden, en Hij alsdan zelf daarop verschijnen, vs. 29—31. Hetzij men nu datgene, dat Jezus tusschen beide vs. 21 en vervolgens zegt van die groote verdrukking en daarbij behorende omstandigheden, brenge tot het voorgaande, namelijk de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, volgens de gewone meening, vs. 15—20 voorzegd, of tot het volgende, Jezus' laatste toekomst, vs. 29—31 afgeschilderd, de zwaarigheid blijft altijd dezelfde. Brengt men het tot het eerste, de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, en verstaat men er door de verdrukkingen en ellende, die toen over het Joodsche volk hebben plaats gehad, het is dan allerklaarst, dat Jezus vs. 29, 30, door de woordjes terstond en alsdan, Zijne laatste toekomst met de verwoesting van Jeruzalem onmiddelijk zamenvoegt. Daarenboven wikkelt men zich zelve daardoor in eene nieuwe zwaarigheid, namelijk, hoe Jezus dan van deze verdrukking zeggen kan, dat dezelve zoo groot zou zijn, als er nog geen geweest was, noch ooit meer zijn zou; daar zeer zeker, volgens hetgeen Hij zelf, eenige jaren later, aan Zijnen vriend Johannes openbaarde, nog verdrukkingen en ellenden te wachten zijn, welke die van Jeruzalems verwoesting in zwaarte en uitgebreidheid nog te boven gaan: hoe kon Jezus ook van de ellende der Joden ten tijde der Romeinsche verwoesting zeggen, dat, zoo de dagen niet verkort wierden, geen vleesch zou behouden worden, dat is te zeggen, alle vleesch er bij zou omkomen;

niet een eenig niensch ontkomen zou; daar die ellende niemand anders dan de Joden trof. Wil men dan liever die verdrukking brengen tot het laatste, Jezus' laatste toekomst, dan voldoet men zeker beter aan de kracht der woorden, en er is ééne zwarigheid minder, doch de hoofdzwarigheid blijft nog, want Jezus zegt uitdrukkelijk, dat die verdrukking alsdan zou zijn, wanneer dat onheil over Jeruzalem en Judea zou plaats hebben. Dus, hoe men het ook neemt, het is allerklaarst, dat Jezus dan volgens deze vooronderstelling, de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, en Zijne laatste toekomst, onmiddelijk zamen verbindt en 't voorstelt als gebeurtenissen, die kort op elkanderen volgen zouden; doch hoe zullen wij dan de waarheid van deze voorzegging kunnen verdedigen, daar Jeruzalem reeds meer dan zeventien honderd jaren is verwoest geweest en Jezus echter nog niet is verschenen?

Wat dan? zullen wij niet nieuwe Schriftverklaarders den knoop doorhakken, en aannemen, dat Jezus in deze geheele voorzegging van niets anders dan van de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, gesproken hebbe: doch zoo doen wij de kracht der woorden op onderscheidene plaatsen dezer voorzegging geweld aan; zoo kunnen wij van alles alles maken, en hoe maken wij het dan bijzonder met het besluit dezer voorzegging, Hoofdst. XXV: 31 en vervolgens, de afschildering van den algemeenen gerigtsdag? Hoe hangt dit dan met het vorige zamen? Of zal dit ook op de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen zien? (¹)

Of zullen wij met andere schriftverklaarders stellen, dat Jezus hier naar de wijze der oude Profeten spreekt, en het meer nabijzijnde en verder afgelegene onmiddelijk zamenvoegt? Doch behalve dat deze voorzegging niet zoozeer in eene onbepaalde afschildering van toekomstige gebeurtenissen bestaat, zoo als die voorzeggingen der oude Profeten, waar de tijdorde niet zoo wordt in acht genomen, maar veeleer in eene bepaalde en meer historische voorstelling der gebeurtenissen, behalve dat, zeg ik, vinden wij hier niet alleen eene onmiddelijke zamenvoeging dezer gebeurtenissen, welke alleen door het verzwijgen van den tusschentijd geboren

¹ Ook schijnt het daarenboven, wanneer wij ten minsten de zamenvoeging van Hoofdst. XXIV: 14, 15 op de eenvoudigste wijze willen verklaren, dat Jezus uitdrukkelijk te kennen geeft, dat eerst die verkondiging van het Evangelie onder alle volken zou plaats hebben en voleindigd worden, omtrent ter zelfder tijd dat dit onheil Jeruzalem zou treffen, daar integendeel nu, zelfs zoo vele eeuwen na Jeruzalems verwoesting door de Romeinen, deze uitbreiding van het Evangelie onder alle volken in verre na niet volkomen is. Men zegge niet: Jezus wil alleen te kennen geven, dat deze Evangelieprediking onder de Heidensclie volken reeds ten tijde van Jeruzalems verwoesting zou zijn begonnen en tot eenen aanmerkelijken trap gevorderd: dit toch is niet genoegzaam om te voldoen aan den nadruk der woorden, dat het door de geheele wereld zou verkondigd worden tot een getuigenis voor alle volken, en dat dan het einde komen zou. Welk einde? Zeker het einde der wereld, waarnaar de discipelen inzonderheid gevraagd hadden, en tegen welks al te spoedige verwachting Jezus in de vorige verzen Zijne discipelen gewaarschuwd had, waarbij dan het onheil over Jeruzalem en Judea gelijktijdig gebeuren zou, vs. 15.

wordt, zoo als bij de oude Profeten, maar eene uitdrukkelijke tijdsbepaling, dewijl Jezus dadelijk verzekert, dat die groote verdrukking alsdan zou zijn, wanneer het onheil Jeruzalem en Judea treffen zou, en dat terstond daarop de teekenen van Zijne komst zich openbaren zouden.

Of zullen wij dan met nog andere nieuwere schriftverklaarders ronduit toestemmen, dat Jezus, ja, Jeruzalems verwoesting en Zijne laatste toekomst als gebeurtenissen voorstelt, die kort op elkander volgen zouden, doch dan ook daarbij volmondig verklaren, dat Jezus zelf niet beter heeft geweten, dus over de zaak heeft gedacht, dewijl Hij, naar Zijne menselijke natuur, bijzonder vóór Zijne verheerlijking niet alwetend was, en volgens Zijne eigene betuiging in dit Hoofdstuk, vs. 36, vergel. met Mark. XIII: 32, van dien dag en uur niet wist? Of willen wij liever, zoo wij dit nog zoo ronduit niet zeggen, maar meer bedektelijk voorstellen willen, het dus verklaren, dat Jezus het Zijnen discipelen dus heeft voorgesteld, om hen dus meer waakzaam tegen Zijne toekomst te houden? Indien in de daad de eenvoudige zin der woorden ons tot zulk eene verklaring noodzaakt, welaan, wij moeten dan tot dit uiterste komen, maar dan ook tevens den Bijbel ter zijde leggen, en ronduit verklaren, dat Jezus' Woord met de waarheid niet overeenkomt, en dat Zijne voorzegging door de uitkomst is gelogenstraft. Indien wij toch al eens toestemden, dat de kennis van Jezus naar Zijne menselijke natuur in den staat Zijner vernedering zoo beperkt geweest zij, dat niet alleen de juiste dag en uur Hem onbekend was, maar dat Hij zelfs niet zou hebben kunnen vooruit zien, dat het Evangelie veel langer tijd zou noodig hebben om over de wereld verspreid te worden, dan dat Zijne toekomst zoo spoedig zou kunnen plaats hebben; schoon Hij zelf de uitbreiding van Zijn koninkrijk bij het wassen van een mosterdzaad en het rijzen van een zuurdeeg, dat beiden trapswijze en langzaam voortgaat, had vergeleken; indien wij, zeg ik, dit al eens toestemden, wij willen echter Jezus niet van ligtvaardigheid beschuldigen; en wat zou het anders dan ligtvaardigheid te noemen zijn, eene verzekering te doen van iets, waarvoor men geenen genoegzamen grond heeft, van welks waarheid men niet verzekerd is, dat zoo licht fout kon uitkomen, gelijk het in dit geval ook in de daad fout zou uitgekomen zijn? Neen, zulke gedachten kunnen wij van den altijd bedachtzamen Jezus niet maken, die niets sprak, dan hetgeen Hij volkomen wist met de waarheid overeen te stemmen, waarvan Hij zelf wel onderrigt en verzekerd was: en te minder kunnen wij zulke gedachten in dit geval van Jezus maken, dewijl Zijne onbedachtzaamheid hier allergrootst zou geweest zijn, daar Hij zelf, volgens het zeggen dier uitleggers, Zijne volstreckte onkunde omtrent deze zaak eenige oogenblikken daarna beleed, vs. 36: doch welk eene ligtvaardigheid en zich zelven dadelijk tegensprekende handelwijze is het niet, zoo stellig van eene zaak te spreken, als Jezus hier doet van de korte opeenvolging der gebeurtenissen, hier door Hem voorspeld, wanneer men zelf belijden moet, daarvan volstreckt onkundig te zijn? Of zou Jezus dit zoo maar aan Zijne toenmalige discipelen dus hebben voorgesteld, ten hunnen nutte, om hen

te waakzamer te maken tegen Zijne toekomst, welke zij dus als zeer nabij zijnde moesten verwachten? Doch neen, Jezus deed het kwaad niet, opdat het goede er uit voort zou komen; Hij sprak geene leugenen, om daardoor het zedelijk nut van Zijne discipelen te bevorderen. De waarheid was Hem zoo dierbaar als de zedelijke verbetering, de laatste kon ten koste van de eerste niet regt bevorderd worden. En hoe lang zou ook dat nut stand gehouden hebben? Zoo lang, tot dat Jeruzalem verwoest en eenige tijd na deze gebeurtenis verlopen was, zonder dat men nog iets zag van die dingen, die de nabijheid van Jezus' toekomst toonen moesten. Bleef die nu achter, dan verdween niet alleen al het nut, hetgeen uit die leugenachtige verzekering mogt zijn voortgekomen, maar de gemoederen moesten dan natuurlijk aan het wankelen gebracht worden, daar zij zagen, dat de woorden van Jezus hunne uitkomst misten; zoo had dan Jezus zelf grond gegeven tot die bedenking: waar is de belofte Zijner toekomst? Want van dien dag, dat de vaderen ontslapen zijn, of dat Jeruzalem verwoest is, blijven alle dingen alzoo, gelijk van het begin der schepping. Het bedoelde nut werd alzoo goed en op den duur bevorderd door eene onbepaalde voorstelling van den tijd van des Heeren toekomst, zóó namelijk, als of het mogelijk was, dat men dezelve nog beleefde, en de verzekering dat de juiste tijd onbekend was, en het dus ieders zaak was, altijd te waken, dewijl de Heere spoedig en onverwacht kon komen. Van deze voorstellingswijze hebben, ja onze Heer en Zijne apostelen in deze zaak gebruik gemaakt, maar van eene leugenachtige bepaling van den tijd, als dadelijk haast aanstaande, hebben zij zich nooit bediend, zoo als wij in het vervolg nog wel eens nader gelegenheid zullen hebben te toonen. Dus ook deze oplossing der zwaarigheid, als of Jezus de verwoesting van Jeruzalem en Zijne aanstaande toekomst als kort opeenvolgende gebeurtenissen zou hebben voorgesteld, óf omdat Hij zelf niet beter geweten had, óf om Zijne discipelen te meer waakzaam te maken, kunnen wij ook niet aannemen.

Wij moeten dus zien, of dan deze duisternis op geene andere wijze zou zijn op te klaren; en dit zal zeer ligt geschieden kunnen, wanneer wij maar weder tot den eenvoudigen zin dezer voorzegging, zoo als ze straks door ons is opgegeven, terug keeren.

De geheele zwaarigheid komt daaruit voort, dewijl men volstrekt wil, dat althans in één gedeelte dezer voorzegging, namelijk Hoofdst. XXIV: 15—20, van de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen gesproken wordt: doch daar is niets in de woorden, dat ons daartoe noodzaakt. Het is waar, daar wordt van een onheil gesproken, dat over Jeruzalem en Judea komen zou. Doch alles hangt wel zamen, wanneer wij daardoor niet de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, maar een veel later onheil, dat het hersteld Jeruzalem kort voor des Heeren toekomst zal overkomen, verstaan. Immers dat Jeruzalem ten dien tijde nog eens ingenomen, en gedurende eenigen tijd overheerd zal worden, hebben wij uit onderscheidene voorzeggingen, bijzonder ook de Openbaring van Johannes zoo klaar bewezen, dat

daaraan niemand meer twijfelen kan. De vraag is alleen, of Jezus op dat laatste onheil van Jeruzalem hier het oog zou gehad hebben? En mij dunkt, wanneer wij bedenken, dat dit laatste onheil van Jeruzalem juist in zulke omstandigheden van tijden en zaken, als Jezus hier Matth. XXIV voorstelt, zal voorvallen, gelijk mede uit de zoo even gemelde voorzeggingen blijkt, alsmede dat dan alles in deze voorzegging wel zamenhangt; zoo worden wij van zelve geleid tot dit besluit, dat Jezus ook hier op diezelfde gebeurtenis en niet op de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen gedoeld hebbe. Immers deze redenering is regtmatig: "Jezus spreekt hier van een onheil, dat Jeruzalem treffen zal, en dat juist zal invallen ten tijde als de verkondiging van het Evangelie door de geheele wereld zal voleindigd worden, en met hetwelk gelijktijdig eene groote verdrukking over de geheele aarde zal plaats hebben; waarop tevens Zijne laatste strafgerigten en heerlijke toekomst volgen zal. Nu kan dit onmogelijk zien op de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen; maar het komt juist overeen met een ander onheil, dat nog eens over Jeruzalem te wachten is na deszelfs herstelling, waarvan sommige Profeten duidelijk spreken: dus heeft Jezus ook op hetzelfde gedoeld."

Maar daarenboven de aanhaling van de profetie van Daniël door Jezus, maakt ons gezegde allerzekerst. Het is waar, voorheen zou men deze aanhaling als een allersterkst bewijs tegen mij hebben aangemerkt, dewijl men als eene ontwijfelbare waarheid aannam, dat Dan. IX: 27, waarop men algemeen meent, dat Jezus hier het oog heeft, op niets anders, dan op de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen moet worden toegepast. Dan wij hebben bij de behandeling dezer profetie het tegendeel bewezen, en aangetoond, dat daar juist gedoeld wordt op eene gebeurtenis, die eerst aan het einde der eeuwen zal voorvallen, en dat in datzelfde vers van dat laatste onheil van Jeruzalem gesproken wordt, hetwelk hier door Jezus wordt bedoeld. Maar daarbij meent men ook ten onregte, dat Jezus hier op Dan. IX: 27 het oog zou hebben: immers daar worden die woorden in het geheel niet gevonden, die Jezus hier aanhaalt. Jezus spreekt van een gruwel der verwoesting, die staan zou in de heilige plaats: Daniël daarentegen op de aangehaalde plaats van een verwoester, die zijn zou tot aan de uiterste grenzen der gruwelen, of, zoo men zelfs de gewone vertaling behoudt, van een verwoester, die zijn zou over den gruwelijken vleugel: hoe kan men bij mogelijkheid denken, dat Jezus deze woorden van Daniël zou bedoeld hebben? Men mogt dit nog eenigzins toegeven, in geval er bij Daniël geene woorden gevonden wierden, die nader bij de, door Jezus aangehaalde woorden kwamen dan deze, en men dus genoodzaakt was, om uit verlegenheid, uit hoofde van eenige overeenkomst van sommige klanken, daartoe zijne toevlugt te nemen: dan wij hebben zulks nu niet noodig, daar er bij Daniël wel twee plaatsen zijn, waar bijna letterlijk dezelfde woorden voorkomen, hier door Jezus aangehaald, namelijk Dan. XI: 31, waar gesproken wordt van een onheilighen des heilighdoms en het stellen van eenen verwoestenden gruwel, zeker volgens dit verband in het heilighdom zelf, en Dan. XII: 11, waar wederom van het stellen van

dien zelfden verwoestenden gruwel (²) wordt gesproken. Men zegt misschien: maar dit zag op de vervolging van Antiochus Epiphanes en het afgodsbeeld, dat hij in het heiligdom plaatsen zoude en de daarmee gepaard gaande verwoesting van de plegtige godsdienst. Dit is zoo; doch wij hebben bij die voorzegging aangewezen, dat dezelve tevens eene schets in zich bevat van gebeurtenissen, die kort vóór het einde der wereld zullen voorvallen, en waarvan de vervolging van Antiochus Epiphanes als een voorbeeld is aan te merken, en dat dit bijzonder ook zóó is met betrekking tot die omstandigheid van het stellen van eenen verwoestenden gruwel in het heiligdom, hetwelk ook door dien laatsten vervolger van de godsdienst op het einde der wereld geschieden zal, nadat ook deze Jeruzalem zal hebben ingenomen. En zoo kon dan Jezus ook deze voorzegging hier aanhalen. Hierop derhalve heeft Hij het oog; en dus wel verre dat de aanhaling van deze voorzegging ons gezegde zou omver werpen, zoo is dezelve veeleer een klaar en ontwijfelbaar bewijs, dat Jezus hier niet de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, maar het laatste onheil, dat Jeruzalem op het einde der wereld nog zal overkomen, bedoeld hebbe.

En wanneer wij dit aannemen, zoo behoef ik niet nader aan te wijzen, hoe klaar en geregeld alles in de voorzegging afloopt en alle duisterheid verdwijnt.

Met dit alles echter blijven er toch ook nog eenige bedenkingen over, welke eene oplettende overweging wel waardig zijn en welke wij tot meerdere bevestiging onzer zekerheid, moeten zoeken uit den weg te ruimen.

De eerste zwaarigheid is ontleend uit de gelegenheid, waarbij Jezus deze voorzegging deed. Jezus had, op het gezicht van de prachtige gebouwen des tempels, welke Hem door eenen Zijner discipelen werden aangewezen, voorzegd, dat alle deze dingen zouden verwoest worden en geen steen op den anderen zou gelaten worden. Hiermede had Jezus zeker het oog op de naast aanstaande verwoesting van stad en tempel door de Romeinen. Op eene nadere na vraag van eenige Zijner discipelen: wanneer die dingen zijn zouden? doet Hij die meer uitgebreide voorzegging, welke wij thans behandelen, en maakt ook in dezelve van zeker onheil, dat over Judea en het heiligdom komen zou, melding: dus schijnt Hij volgens dit natuurlijk verband van zaken, niet anders dan dezelfde verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, waarvan Hij gesproken had, en omtrent welke tijd Zijne discipelen nader onderrigt gevraagd hadden, te bedoelen.

Dan deze zwaarigheid verdwijnt, wanneer wij ons met de vraag der discipelen en derzelver bedoeling en met het doel van Jezus in deze voorzegging, wat nader bekendmaken. De discipelen hadden niet enkel gevraagd: wanneer die dingen zijn zouden, waarvan Jezus kort te voren gesproken had, namelijk de naast aanstaande

² Gruwel der verwoesting, hier bij Mattheüs en Markus voorkomende, beteekent volgens de Hebreuwsche of Hellenistische wijze van spreken, hetzelfde als verwoestende gruwel, gelijk dit laatste dus ook in de Grieksche overzetting des Ouden Testaments Dan. XII: 11, dus vertaald wordt.

verwoesting van stad en tempel; maar zij hadden er bijgevoegd: *en welk zal het teeken zijn van Uwe toekomst en van de voleinding der wereld?* volgens Matth. XXIV: 3. Uit deze vraag blijkt duidelijk, dat zij van gedachte waren, dat de verwoesting van stad en tempel en de komst van Jezus in heerlijkheid, kort op elkander, en wel tegen de voleinding der wereld zouden voorvallen. De reden, waarom zij dus dachten, behoeft juist niet alleen in dat algemeen denkbeeld der Joden gezocht te worden, dat de Joodsche godsdienst en tempel zou blijven tot aan het einde der wereld: neen, maar daar in de profetiën des Ouden Testaments klare voorzeggingen voorkwamen van een onheil, dat Jeruzalem en het heiligdom tegen het einde der wereld zoude overkomen, waarop de heerlijke toekomst van den Messias tot redding Zijns volks aanstonds volgen zoude, zoo hebben de discipelen zeer wel kunnen denken, dat Jezus op dat laatste onheil het oog had, en hierom gevraagd hebben, wanneer dit een en ander zijn zou. De meening van hunne vraag kwam dan, volgens hun oogmerk, hier op neder: wanneer dan wel dat laatste onheil van Jeruzalem, hetwelk de Profeten voorzegd hadden, en waarvan zij dachten dat Jezus gesproken had, en tevens Zijne daarop volgende toekomst en de voleinding der wereld zijn zoude, en wat hun daarvan ten teeken zou strekken. En hierop antwoordt hun de Heere Jezus in deze redevoering, waarin Hij hen eerst waarschuwt, om deze dingen en Zijne toekomst niet te haastig te verwachten, noch zich te laten verleiden; hun vervolgens aanwijst, wat nog vooraf zoude voorvallen, hetgeen zoo veel te meerder noodig was, dewijl zij anders bij de naast aanstaande verwoesting van stad en tempel, zouden hebben kunnen denken, dat deze het door de Profeten voorspelde laatste onheil was, en nu haast de toekomst van Jezus in heerlijkheid volgen zou; waarom Jezus hun dan ook een bepaald teeken geeft, waardoor dat laatste door de Profeten voorspelde onheil werd gekenmerkt, en ook van de naast aanstaande verwoesting door de Romeinen genoegzaam werd onderscheiden; en dat was die gruwel der verwoesting of verwoestende gruwel, dat is, zoo als wij bij de verklaring van Daniëls profetie hebben aangewezen, dat godsdienstverwoestend afgodsbeeld, staande in het heiligdom, waarvan Daniël de Profeet gesproken had: dan eerst, wanneer dit gebeurde, moesten zij op Zijne nabijzijnde komst opmerkzaam worden. *Die dit verneemt*, zegt Jezus, *merke er op*; zoo wil ik de Grieksche woorden in het laatst van vs. 15 liever vertalen, dan zoo als gewoonlijk geschiedt: die dit leest, die merke er op: ik vat ze dan niet op als eene tusschenrede, maar in dadelijken zamenhang met de vorige: wanneer gij dan zult zien den verwoestenden gruwel, waarvan gesproken is door Daniël den Profeet, staande in het heiligdom, die dit verneemt, merke er op als het teeken Mijner naderende toekomst en het onderscheidend kenmerk van dat onheil, dat Jeruzalem kort voor het einde der wereld zal overkomen. Het is waar, men zou daarbij nog deze bedenking kunnen maken: waarom de Heere Jezus Zijne discipelen niet nader onderrigtte, dat dit laatste onheil, hetwelk Jeruzalem zou overkomen, en waarvan gesproken was door den Profeet Daniël, onderscheiden was van die kort aanstaande verwoesting van stad en tempel, waarop hij eigenlijk eerst het oog

gehad had. Doch deze bedenking zal van zelf worden weggenomen bij de oplossing der tweede zwaarigheid, waartoe wij nu overgaan.

Die tweede zwaarigheid is zekerlijk zeer aanmerkelijk; zij ontstaat uit vergelijking van de opgave, welke Lukas doet van deze rede van Jezus, Hoofdst. XXI, te weten, volgens deze opgave spreekt Jezus vs. 20—24, zoodanig van de verwoesting van Jeruzalem, dat men niet wel anders denken kan, of Hij bedoelde daar, niet het laatste onheil, dat tegen het einde der wereld Jeruzalem zou overkomen, maar de kort op handen zijnde volslagene verwoesting van stad en tempel door de Romeinen; en dus schijnt het, als wij daarmede de opgave van Mattheüs en Markus willen overeenbrengen, dat wij dan ook daar niet anders dan aan de laatstgenoemde verwoesting denken kunnen.

Ik beken, deze zwaarigheid is niet gering; ik zal ook geene moeite doen, om te beweren, dat ook Luk. XXI niet de verwoesting door de Romeinen, maar het laatste nog toekomend onheil van Jeruzalem zoude bedoeld zijn; neen, integendeel ik geef toe, dat er in de beschrijving, welke Jezus aldaar van deze verwoesting geeft, zulke uitdrukkingen voorkomen, welke alleen op eene volslagene verwoesting toepasselijk zijn, en dus van de reeds plaats gehad hebbende verwoesting door de Romeinen, alleen verstaan kunnen worden.

Doch als men deze zwaarigheid wel inziet, zoo is dezelve in de daad meer ingerigt tegen de overeenstemming van het verhaal der onderscheidene Evangelisten, dan wel tegen mijne gegevene verklaring van Matth. XXIV: 15. Immers, als wij ons bij Mattheüs alleen bepalen, zoo is er niet alleen niets in Jezus' geheele rede, zoo als ze daar geboekt is, dat mijne verklaring met grond zou kunnen omver stooten, maar zelfs integendeel loopt alles daar zamen, om ze te bevestigen; ja Jezus toont genoegzaam door de aanhaling van Daniëls voorzegging aan, waarop Hij ziet, dewijl deze voorzegging op de verwoesting van stad en tempel door de Romeinen in het geheel niet, maar alleen op het laatste onheil van Jeruzalem kan toegepast worden, zoo als ik heb bewezen. Zullen wij dan nu, omdat de opgave dezer rede bij Lukas hiermede niet overeenstemt, de duidelijke rede van Jezus, zoo als Mattheüs ze boekt, verwringen, om ze met de opgave van Lukas te doen zamenstemmen? Neen, even zoo min als ik aan den anderen kant genegen ben, om de opgave van Lukas te verwringen, om ze met die van Mattheüs over een te brengen, waartoe ik anders gelijk regt zou hebben.

Ook daarenboven deze moeilijkheid van overeenbrenging wordt daardoor niet veel verminderd, al ware het, dat wij Matth. XXIV: 15, al mede van de verwoesting van stad en tempel door de Romeinen, verstaan wilden; want er is buiten dat een zeer groot verschil tusschen de opgave dezer rede bij Mattheüs en bij Lukas: Lukas toch gaat deze aanhaling van Daniëls profetie geheel voorbij, en geeft daarentegen eene geheel andere vrij uitgebreide beschrijving van de ophanden zijnde

verwoesting op, waarvan Mattheüs of Markus niets melden; Lukas spreekt ook niets van die groote verdrukking, zoo als er geen meer zijn zou, en waarbij alle vleesch gevaar zou loopen om om te komen, zoo ze om der uitverkorenen wil niet verkort wierd, waarvan bij Mattheüs melding wordt gemaakt, Hoofdst. XXIV: 21, 22; ook niets van de valsche profeten en valsche Christussen, die zich ten dien tijde openbaren zouden en de daarbij gevoegde verzekering van het geheel onverwachte van des Heeren verschijning en toekomst, waarvan Mattheüs opgave doet Hoofdst. XXIV: 23—28. Daarentegen wederom wordt bij Lukas Hoofdst: XXI: 24 gesproken over de bijzondere wraak, welke over het Joodsche volk zou genomen worden; maar daarvan vinden wij bij Mattheüs en Markus niets: en wanneer dan Lukas vs. 25 en vervolgens, voortgaat, om ook de beschrijving op te geven van de voorteekenen van Jezus' naderende toekomst en deze toekomst zelve, zoo laat Hij uitdrukkelijk deze woorden uit: *en terstond na de verdrukking dier dagen*, welke bij Mattheüs gevonden worden Hoofdst. XXIV: 29, ofschoon Hij dus de opgave dezer teekenen wel laat volgen op de beschrijving der naast aanstaande verwoesting van stad en tempel door de Romeinen, hij verbindt ze er toch niet volstrekt mede, en hij laat zeker opzettelijk deze woorden uit, juist omdat Hij ook de opgave van die groote verdrukking, op welke die teekenen onmiddellijk zouden volgen, geheel voorbij gaat. En dus, hoe wij Matth. XXIV: 15 ook verstaan, de overeenbrenging van de opgave dezer rede door Mattheüs en Markus ⁽³⁾ met die door Lukas blijft in de daad moeilijk; en wanneer men de gewone verklaring dezer plaats volgt, en meent, dat ook aldaar de verwoesting door de Romeinen bedoeld zij, dan zal men niet ligt tot volkomen genoegen, zoo dat het den onbevooroordeelden regt voldoet, kunnen aanwijzen, waar het een en ander uit de opgave van Mattheüs, vooral ook mede de aanhaling van Daniëls voorzegging, vs. 15, in die van Lukas moet worden ingevoegd.

Wij zijn derhalve genoodzaakt, om naar eene overeenbrenging der onderscheidene Evangelisten in dit stuk om te zien, en die zullen wij nog best vinden kunnen, wanneer wij Matth. XXIV: 15 naar onze gegevene verklaring verstaan.

Toen ik eerst dit stuk overdacht, kwam het mij voor, dat men de rede van Jezus, bij Mattheüs en Lukas geboekt, wegens het veelvuldig verschil, dat niet alleen op de aangehaalde plaatsen, maar van het begin tot het einde wordt gevonden, als twee onderscheidene redenen moest aanmerken; en ik stelde mij de zaak dus voor, dat Jezus, bij het uitgaan uit den tempel, de aanstaande verwoesting van stad en tempel door de Romeinen voorzegd hebbende, aanstonds door Zijne gezamenlijke discipelen werd gevraagd, zoo als Lukas de vraag opgeeft, Hoofdst. XXI: 7 : Meester, wanneer zullen deze dingen zijn, en welk is het teeken, wanneer deze dingen zullen

³ Schoon ik in het bovenstaande korthedshalve alleen de plaatsen uit Mattheüs Evangelie aanhaal, men kan echter ook Marc. XIII hierbij vergelijken, wiens opgave dezer rede, met die van Mattheüs doorgaans overeenstemt.

geschieden? en dat Jezus toen onder het gaan uit Jeruzalem naar den Olijfberg die rede had gehouden, welke Lukas heeft opgeteekend, in welke rede Jezus nader van de aangekondigde verwoesting spreekt, dewijl zij Hem bepaaldelijk daarnaar alleen gevraagd hadden, (want in de opgave der vraag bij Lukas is letterlijk niets anders dan dit te vinden); terwijl Hij, daar Hij ook in hunne harten het vermoeden las, dat Zijne toekomst daarop haast zou volgen, schoon zij daarvan letterlijk niets in hunne vraag gezegd hadden, echter zooveel van Zijne laatste toekomst er invlecht en bijvoegt, als tot hunne waarschuwing noodig was; doch dat vervolgens sommige van Zijne discipelen, met name (volgens het verhaal van Markus, Hoofdst. XIII :3) Petrus, Jakobus, Johannes en Andreas, met deze algemeene opgave niet te vrede, verlangende bijzonder iets omtrent den tijd en het teeken Zijner laatste toekomst en het laatste onheil dat Jeruzalem treffen zou, te weten, alleen, in het geheim op den Olijfberg tot Hem gekomen waren, en de vraag dus hadden voorgesteld: *zeg ons* (verhaal het ons eens in het bijzonder) *wanneer zullen deze dingen zijn, en welk is het teeken, dat deze dingen allen voleindigd zullen worden ?* Mark. XIII: 4; of zoo als Mattheüs het laatste deel der vraag nog bepaalder opgeeft: *welk is het teeken van uwe toekomst en van de voleindiging der wereld?* Matth. XXIV: 3, daarin in het bijzonder hun verlangen naar de juiste bepaling van den tijd van Jezus' toekomst en de voleindiging van alles te kennen gevende; dat Jezus daarop tot dezen de meer uitgebreide rede, Matth. XXIV en XXV, waarvan wij het eerste deel ook Mark. XIII vinden, zal gehouden hebben, zich daarin geheel alleen tot Zijne aanstaande toekomst bepalende, dewijl die discipelen daarnaar eigenlijk in den grond alleen begeerig waren; herhalende daarin wel veel van hetgeen Hij reeds in Zijne vorige rede tot waarschuwing, betrekkelijk deze Zijne laatste toekomst, had ingevlochten, voorbijgaande hetgeen Hij in die vorige rede van de ophanden zijnde verwoesting van stad en tempel had gezegd; doch daartegen hun het kenteeken opgevend van dat laatste onheil, waarvan Daniël gesproken had; melding makende van die groote verdrukking, die alsdan zou plaats hebben, juist om die reden, dewijl deze vragers duidelijk hadden getoond, dat zij dit alleen begeerd hadden te weten.

Doch met deze oplossing kon ik mij toch bij nader inzicht niet genoegzaam tevreden stellen; eensdeels, dewijl ik geene genoeg voldoende reden kon geven, waarom Jezus in Zijne bijzondere rede tot die vier discipelen, zoo vele uitgebreide herhalingen zou gedaan hebben van zaken, welke zij reeds uit Zijne eerste algemeene rede gehoord hadden, zoo als echter zou plaats hebben, (vergelijk Matth. XXIV: 4—10 met Luk. XXI: 8-17, en Matth. XXIV: 32—35 met Luk. XXI: 28—33); anderdeels, dewijl dan de straks geopperde bedenking niet genoegzaam wordt opgelost: waarom Jezus aan Zijne discipelen niet nader onderrigtte, dat de verwoesting van stad en tempel door de Romeinen, van het laatste onheil van Jeruzalem onderscheiden was; want daar Hij in Zijne bijzondere rede tot Zijne vier discipelen niets spreekt van de eerstgemelde verwoesting, zoo laat Hij hen hieromtrent, zoo het schijnt, in hun wezen, ja zelfs versterkt hen in die gedachte,

door van dit laatste onheil soortgelijke uitdrukkingen te bezigen, Matth. XXIV: 16 — 20, als Hij in Zijne vorige rede had gebezigd van de naast aanstaande verwoesting, Luk. XXI: 21 en 23, zonder dat Hij in een van beide die redenen iets zegt, hetwelk hen kon doen denken, dat zij deze beide onheilen niet voor een en hetzelfde houden moesten. Deze zwarigheden hebben mij die gedachte, dat Mattheüs en Lukas ons twee onderscheidene redenen van Jezus zouden geboekt hebben, weder doen verlaten; ik maak er echter melding van, of misschien iemand de opgegevene zwarigheden daartegen, voldoende wist op te lossen; dan toch schijnt deze gedachte niet onaannemelijk te zijn, en tot overeenbrenging van de in allen deelen zoo zeer verschillende opgave dezer rede bij Mattheüs en Lukas, den gemakkelijksten weg te banen.

Doch bij de vooronderstelling blijvende, dat door Mattheüs en Lukas dezelfde rede van Jezus bedoeld zij, schoon de eene er iets uit aantekent, dat de andere weglaat, en omgekeerd; zoo zullen wij toch nog, zeide ik, zoo als mij voorkomt, de overeenstemming daarvan best vinden kunnen, als wij Matth. XXIV: 15, naar onze gegevene verklaring verstaan. Ik stel mij de zaak dan op deze wijze voor, dat Jezus op de vraag der discipelen, waarin duidelijk hun verlangen doorstraalde, om den tijd Zijner toekomst te weten, en hunne gedachte, dat die zeer na ophanden was, hen tegen verleiding heeft willen waarschuwen, en voorstellen, wat nog vooraf gebeuren zou, volgens Matth. XXIV: 4—13 en Luk. XXI: 8—19; dat Jezus daarop hen omtrent de naast aanstaande verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen leert, waaraan zij de nabijheid van dezelve zouden kunnen bemerken, Luk. XXI: 20; hun de rampen, die daarbij het Joodsche volk treffen zouden, tevens beschrijvende vs. 21 — 24. Terwijl Hij hier nu tevens vs. 24 opgeeft, hoelang Jeruzalem dus verwoest zou blijven, namelijk totdat de tijden der Heidenen vervuld zouden zijn, zoo kreeg Jezus daardoor vanzelf eenen overgang, om tot den tijd van Zijne laatste toekomst terug te keeren, en gaf daaromtrent dan nog eene voorname gebeurtenis op, die eerst zou moeten hebben plaats gehad, en die met de laatstgemelde in naauw verband stond, de tijden der Heidenen moesten vervuld zijn en het Evangelie moest onder alle volken gepredikt worden, hun tot een getuigenis, dan zou het einde zijn, Matth. XXIV: 14. Hierop spreekt Jezus van het laatste onheil van Jeruzalem, door Daniël voorzegd, hetwelk dan zou plaats hebben, en het kenmerkend teeken van hetzelfde, door Daniël zelve opgegeven, waardoor het van alle andere verwoesting zou onderscheiden zijn, vs. 15; en Hij beschrijft voorts de rampen, welke daarmede zouden gepaard gaan, vs. 16—20, waartoe Hij zekerlijk soortgelijke woorden gebruikt, als Hij gebruikt had bij de beschrijving der rampen, die Jeruzalems naast aanstaande verwoesting verzellen zouden, uit hoofde van de gelijkvormigheid, die ook inderdaad tusschen beiden zou plaats hebben; maar uit het verband, waarin Jezus het een en ander voorstelt, wordt echter genoegzaam de eene gebeurtenis van de andere onderscheiden. Hierop nu spreekt Hij ook van de groote verdrukking, die dan zou plaats hebben en de valsche profeten en Christussen, die zich zouden

openbaren, en van het onverwachte Zijner aanstaande toekomst, Matth. XXIV: 21—28, en eindelijk van Zijne toekomst zelve, en hare naast voorafgaande teekenen, Matth. XXIV: 29 — 31 en Luk. XXI: 25—27. En het komt mij voor, dat wij de rede van Jezus in haar geheel uit de onderscheidene opgaven van Mattheüs en Lukas best dus kunnen zamenvoegen: op de vraag der discipelen, wanneer die dingen zijn zouden, en bijzonder welk het teeken was Zijner toekomst en van de voleinding der wereld, antwoordt dan Jezus: «Ziet toe, dat gij niet verleid wordt. Eerst moet nog veel gebeuren, maar nog is terstond het einde niet: oorlogen zullen er zijn en beroeringen, aardbevingen, hongersnooden en pestilentiën: gij zult vervolgd worden, om Mijnes naams wil: wie volharden zal tot den einde zal zalig worden, enz. Maar, wanneer gij zien zult, dat Jeruzalem van heirlegers omsingeld wordt, zoo weet dan, dat hare verwoesting nabij gekomen is: alsdan die in Judea zijn, dat ze vlieden naar de bergen, en die in het midden van dezelve zijn, dat ze daar uittrekken, en die op de velden zijn, dat ze in dezelve niet komen; want deze zijn dagen der wraak, opdat alles vervuld worde, dat geschreven is, (alle de vloeken, door Mozes opgeteekend, hunne vervulling verkrijgen); doch wee den bevruchten en zoogende vrouwen in die dagen; want daar grooten nood zijn zal in het land en toorn over dit volk, en zij zullen vallen door de scherpte des zwaards, en gevankelijk weggevoerd worden onder alle volken; en Jeruzalem zal van de Heidenen vertreden worden, totdat de tijden der Heidenen vervuld zullen zijn. En dan zal dit Evangelium des koninkrijks in de geheele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volken, en dan zal het einde komen: doch wanneer gij dan zult zien den verwoestenden gruwel, waarvan gesproken is door Daniël den Profeet, staande in de heilige plaats, die dit verneemt, merke er op! Dat ook dan die in Judea zijn, vlieden op de bergen, die op het dak is, kome niet af, om iets uit zijn huis weg te nemen, en die op den akker is, keere niet weder terug, om zijne kleederen weg te nemen; en wee ook in die dagen der bevruchte en zoogende vrouwen; doch bidt, dat uwe vlucht niet geschiede des winters of op eenen Sabbath, want ook alsdan zal eene groote verdrukking zijn, ja zoo groot, hoedanig niet geweest is van het begin der wereld tot nu toe, noch ook niet zijn zal, enz.»

Op deze wijze zullen wij ons de rede van Jezus best volledig kunnen voorstellen, waaruit dus Mattheüs, onder de leiding des Heiligen Geestes, die hem dat bepaaldelijk herinnerde, datgeen alleen heeft verkozen, dat op de aanstaande toekomst van Jezus betrekking had, Lukas daarentegen, mede onder dezelfde leiding, onderscheidene zaken opteekent, en daaronder ook hetgeen Jezus zegt van de naast aanstaande verwoesting door de Romeinen, welke door Mattheüs waren voorbij gegaan, wederom veel uitlatende van hetgeen door Mattheüs was opgeteekend, onder anderen ook de vermelding van het laatste onheil over Jeruzalem en de laatste groote verdrukking.

Zoo zien wij dan deze gewigtige bedenking tegen onze verklaring opgelost, en tevens ook de straks geopperde bedenking verdwijnen, namelijk, waarom de Heere Jezus Zijne discipelen van het onderscheid tusschen de naast aanstaande verwoesting van Jeruzalem en het laatste onheil, dat deze stad treffen zou, niet onderrigt: immers dat deed Hij klaar genoeg, volgens dat verband Zijner woorden, dat ik zoo even heb opgegeven; want daaruit bleek, dat dit laatste onheil niet zou voorvallen, vóór dat het Evangelie onder alle volken zou gepredikt, de tijden der Heidenen zouden vervuld en dus de tijd, dat de naast aanstaande verwoesting duren zoude, zou afgelopen en dus Jeruzalem op nieuw herbouwd zijn.

Hierbij wil ik nog eene derde en vierde zwaarigheid voegen, doch van minder gewigt.

De derde zwaarigheid dan tegen de door ons gegevene verklaring van Jezus' voorzegging is deze, dat Jezus bestendig tegen Zijne discipelen spreekt in den tweeden persoon, eveneens alsof zij zelven alle die gebeurtenissen nog beleven zouden, als b. v. vs. 15: *wanneer gij zult zien den gruwel der verwoesting*, enz. vs. 20: *Bidt, dat uwe vlugt niet geschiede des winters*, enz. vs. 23: *alsdan, zoo iemand tot ulieden zal zeggen*, enz. vs. 33: *alzo ook gijlieden, wanneer gij alle deze dingen zult zien*, enz. Hieruit schijnt het, dat Jezus niet spreekt van Zijne laatste toekomst, of van dingen, die daartoe betrekking hebben, dewijl geen der discipelen, die Hij voor zich had, dezelve beleven zoude. Doch, behalve dat deze bedenking alleen kan worden ingebracht door hen, die deze geheele voorzegging alleen op Jeruzalems verwoesting door de Romeinen toepassen, alzo dezelve even zeer geldt tegen hen, die toestemmen, dat althans een gedeelte derzelve op Jezus' laatste toekomst ziet, dewijl Jezus ook in dat gedeelte, namelijk vs. 33, in den tweeden persoon blijft spreken; zoo wordt ook deze bedenking zeer gemakkelijk opgelost door deze aanmerking, dat Jezus opzettelijk zoo sprak, dewijl de juiste tijd, wanneer dit alles geschieden zoude, onbekend was, en ook volgens Zijn oogmerk onbekend moest blijven, en dewijl Hij wilde, dat Zijne discipelen en ieder, wie het zijn mogt, zouden leven in de gedachte, dat 's Heeren toekomst misschien nog bij zijnen leeftijd zou kunnen voorvallen, en dus wakende tegen dezelve zou gehouden worden; daarom meldt Jezus ook niet, hoe langen tijd tusschen alle deze gebeurtenissen verlopen zou. Dit kon met Jezus waarheidsliefde zeer wel bestaan, schoon ook eene dadelijke verzekering, dat dit inderdaad bij den leeftijd Zijner discipelen nog zou voorvallen, daarmede niet zou hebben kunnen bestaan, zoo als wij boven hebben aangemerkt. Tusschen beiden schijnt Jezus ook voor de opmerkenden eenen wenk te geven, waaruit zij konden opmaken, dat het niet zeker was, dat juist zij die gebeurtenissen nog beleven zouden: daarom namelijk verandert Hij waarschijnlijk vs. 15, Zijne regtstreeksche aanspraak, en zegt niet: *wanneer gij dan zult zien den gruwel der verwoesting*, zoo merkt daarop; maar onbepaald: *die dit verneemt, die merke er op*. Hierbij komt nog, dat Jezus in deze discipelen zich niet alleen hunne bijzondere personen, maar Zijne geheele gemeente, ook in het toekomstige voorstelde.

Eindelijk nog deze vierde bedenking: Jezus zegt zelf vs. 34: *voorwaar zeg Ik u, dat dit geslacht geenszins zal voorbijgaan, voor dat alle deze dingen zullen zijn geschied*. Dus heeft Jezus zelf gezegd, dat die dingen nog bij het leven van het toenmalig geslacht zouden geschieden, en kon dus op niets dan op de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen gezien hebben. Doch vooreerst kan deze bedenking weder alleen worden ingebracht door hen, die alles op die verwoesting toepassen en is even zeer tegen hen, die ten minsten een gedeelte op Jezus' laatste toekomst toepassen; want de bedoelde woorden volgen eerst na dat gedeelte, hetwelk ook die uitleggers van Jezus' toekomst verstaan. Maar ten tweede, het kon ook Jezus' meening met deze woorden niet zijn, om daarmee te verzekeren, dat het toen levende geslacht niet zou zijn uitgestorven, vóór dat alle die dingen geschied waren; daar Hij zelf kort daarop vs. 36, verzekert, dat van dien dag of uur niemand wist: hoe kon Hij dit bij mogelijkheid zeggen, indien Hij nog zoo op het oogenblik zelf den tijd, dat die dingen gebeuren zouden, vóór het uitsterven van het toen levend geslacht bepaald had. Ook beschrijft Hij vs. 37, den zorgeloozen toestand, waarin de menschen over het gemeen kort vóór het einde der door Hem voorspelde gebeurtenissen zijn zouden, geheel Zijne voorzegging vergeten hebbende: dit maakte het reeds niet waarschijnlijk, dat dit nog bij het leven van het toenmalig geslacht zou plaats hebben; immers in zulk eenen korten tijd kon Zijne voorzegging niet zoo geheel vergeten worden. Doch eindelijk de volgende woorden vs.35, verklaren genoegzaam, wat Jezus' meening in dit gezegde vs. 34 zij: want in dat volgende vers zegt Jezus hetzelfde nog op eene andere wijze: Hemel en aarde zullen voorbijgaan, maar Mijne woorden zullen geenszins voorbijgaan. Daarmede wil Jezus niet zeggen, dat die dingen nog geschieden zouden, terwijl hemel en aarde nog bestonden; dit toch sprak van zelf; maar dat eer hemel en aarde zouden verdelgd en vernietigd worden, dan dat Zijne woorden zouden feilen en onvervuld te niet loopen, vergelijk ook Matth. V: 18. En even hetzelfde wil dus Jezus ook met de woorden vs. 34 zeggen. Voorbijgaan beteekent hier vernietigd, verdelgd worden; en het geslacht beteekent hier niet bijzonder het toen levende geslacht, maar het geheele Joodsche volk, dat als het nageslacht van Abraham, slechts een geslacht uitmaakt, vergelijk Matth. XVII: 17, waar het ook eenigzins in dien zin genomen schijnt te worden (⁴). En dus wil Jezus alleen zeggen, dat dit volk niet zou vernietigd worden, niet zou ophouden als een bijzonder volk en geslacht te bestaan, voor dat alle die dingen waren geschied. En dus wil Jezus hier het voortdurend bestaan des Joodschen volks in het midden van hunne rampen en verstrooiingen voorstellen als een voortdurend waarteeken en onderpand van de waarheid Zijner voorzegging, gelijk het ook nog is tot op dezen dag toe: met één woord, Hij wil hier vs. 34 en 35 zeggen, dat dit Joodsche geslacht tot de volkomene vervulling Zijner woorden als een onderpand

⁴ Schoon wel het woord *genea* even als het Hebreeuwsche **** meestal gebruikt wordt voor een te gelijk levend of een ander opvolgend geslacht; evenwel somtijds worden deze woorden gebezigd voor een volk, of ook een geheel nageslacht, waarvan men een duidelijk voorbeeld vindt Ps. XXIV: 6, en CXII: 2; op welke beide plaatsen in het Hebreeuwsch **** in de Grieksche Overzetting *genea* gevonden wordt.

derzelve zou blijven bestaan; dat dat volk, waaraan God een altijddurend bestaan had toegezegd, eer zou verdelgd worden, eer dat Zijne woorden zouden onervuld blijven; dat eer hemel en aarde zouden vernietigd worden, dan dat Zijne woorden zouden feilen en te niet loopen.

Zoo hebben wij dan deze zaak naauwkeurig overwogen en alle bedenkingen, die tegen mijne meening kunnen worden ingebracht, genoegzaam opgelost; en stellen derhalve nu, als eene klaar bewezene waarheid vast, dat Jezus in deze Zijne rede, voor zoo verre dezelve door Mattheüs en gedeeltelijk ook door Markus is opgegeven, van het begin tot het einde op Zijne laatste toekomst en op gebeurtenissen, welke tot dezelve den weg banen en haar vergezellen zouden, heeft het oog gehad, en bijzonder dat Hij Matth. XXIV: 15 spreekt niet van de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, maar van het laatste onheil, dat ook volgens sommige voorzeggingen des Ouden Testaments, tegen het einde der wereld over het dan weder herstelde Jeruzalem komen zou.

Laat ons dan nu nog eens kortelijk den hoofdzakelijken inhoud dezer voorzegging nagaan en met dien van de Openbaring van Johannes vergelijken.

Eerst leeren wij dan hier die gebeurtenissen kennen, welke nog vóór den aanvang van Jezus' laatste toekomst zouden voorvallen en de menschen telkens daarvoor waarschuwen. Het zijn oorlogen, twisten en beroeringen, hongersnooden, pestilentiën en aardbevingen, valsche Christussen en Profeten, en groote vervolgingen door hen tegen Jezus' vrienden verwekt, eene vermenigvuldiging der ongerechtigheid, eene verkoeling der liefde ook onder de belijders van Zijnen naam, en eene intusschen toenemende uitbreiding en verkondiging van het Evangelie onder alle volken, Matth. XXIV : 4—14; waarbij men nog uit vergelijking van Luk. XXI: 11 voegen kan, groote dingen en schrikkelijke teekenen, die van den Hemel geschieden zouden. Men kan bij het lezen en overwegen van deze zaken de naauwkeurige overeenstemming niet miskennen, welke tusschen dit alles en hetgeen omtrent de voorafgaande gebeurtenissen vóór Jezus' naderende toekomst in gezigten aan Johannes vertoond werd, zoo als Hij zulks beschrijft Openb. VI en VII, vergeleken met XIV: 6 en 7. Wij vinden daaromtrent dezelfde zaken afgeschilderd, zoo als men in onze *Proeve van Verklaring* van dit boek zien kan, alleen met dit onderscheid, dat Jezus zich in de voorstelling daarvan aan Zijne discipelen aan geene bepaalde orde verbindt, maar deze zaken door elkander voordraagt; doch dezelve aan Zijnen vriend Johannes in eene meer juiste orde vertoont, zoo als ze elkander zouden opvolgen.

Hierop maakt dan de Heere Jezus vs. 15 melding van het laatste onheil, dat Jeruzalem treffen zou, hetwelk Hij aan Zijnen vriend Johannes nader afschilderde Openb. XI, en wij worden uit Zijne aanhaling van Dan. XI: 31 versterkt in de meermalen geuite gedachte, dat ook alsdan een godsdienst-verwoestend

afgodsbeeld in het heiligdom (namelijk in den buitensten voorhof van den tempel) gesteld zal zijn. En uit vs 16 — 20 zien wij, dat ook over de inwoners van Judea ten dien tijde vele rampen zullen worden uitgestort, juist zoo als wij ook bij Zacharia, Hoofdst. XIV, voorzeggd vonden; waartegen echter uitkomst door de vlugt zal zijn voor hen, die door geene al te groote verkleefdheid aan aardse goederen weerhouden, het Lam begeeren te volgen, waar het henen gaat.

Voorts spreekt Jezus vs. 21, 22 van die groote verdrukking en ellende, welke ten dien tijde zal plaats hebben op de aarde, waardoor waarschijnlijk bedoeld worden eensdeels de groote oordeelen en rampen, die dat laatste onheil van Jeruzalem zullen voorafgaan, en welke aan Johannes uitvoerig werden afgeschilderd Openb. VIII en IX; anderdeels de verwoesting en de laatste plagen, welke gedurende dit onheil over het mensdom zullen worden uitgestort, en aan Johannes vertoond werden Openb. XIV: 14—20 en Hoofdst. XV en XVI.

Vervolgens spreekt hij vs. 23—27 van de valsche Christussen en profeten, die ten dien tijde zijn zouden, ook aan Johannes afgeschilderd Openb. XIII en XVII.

Hierop verzekert Hij het onverwachte van Zijne toekomst vs. 27 en 28; en gaat nu over, om de naast aanstaande schrikkelijke teekenen dezer toekomst te beschrijven vs. 29, vergeleken met Luk. XXI: 25, 26; waarschijnlijk eensdeels dezelfde, welke in het raadselachtig gezigt, Openb. X, aan Johannes vertoond werden, en bijzonder door het spreken der zeven donderslagen waren afgebeeld, waarvan hem echter den inhoud verboden werd te schrijven; anderdeels overeenstemmende met hetgeen aan Johannes vertoond werd van de krachtige waarschuwingen, die ten dien tijde de menschen voor de op handen zijnde komst des Heeren nog zouden opmerkzaam maken, Openb. XIV: 6—11; waarbij men nog de verschrikkelijke aardbeving, waardoor Babel verwoest wordt, en deze verwoesting zelve voegen kan, aan Johannes afgeschilderd, Openb. XVI: 17—21 en Hoofdst. XVIII.

En nu vermeldt Jezus vs. 30 Zijne toekomst, aan Johannes zeer luisterrijk vertoond, Openb. XIX. Hierbij moet ik nu ééne aanmerking voegen, namelijk: wanneer de discipelen aan Jezus naar het teeken van Zijne toekomst vroegen, en Jezus zelf van deze Zijne toekomst spreekt, zoo moeten wij niet denken, dat zij alleen en bepaaldelijk het oog gehad hebben op den laatsten algemeenen oordeelsdag, zoo als men thans gewoon is geworden, zich denzelven bij de vermelding van Jezus' laatste toekomst altijd alleen te vertegenwoordigen. Neen, Jezus en Zijne discipelen verstonden daardoor, niet alleen volgens het gewone denkbeeld der Joden, dat zij zich van de heerlijke toekomst van den Messias maakten, maar ook volgens de duidelijke voorzeggingen der oude Profeten, niet eenen enkelen dag, maar het geheele laatste tijdperk der wereld, waarin de Messias zich in alle Zijne heerlijkheid op aarde zou openbaren, om Zijne vijanden te verdelen, Zijn volk te verlossen, en Zijn heerlijk en zalig rijk zichtbaar op aarde op te rigten; schoon dit dan met den

laatsten algemeenen oordeelsdag, bij de opstanding aller dooden, zou geëindigd worden.

Van deze komst is het dan ook, dat Jezus spreekt, wanneer Hij zegt, dat in den Hemel zou verschijnen het teeken van den Zoon des menschen, en dat alle geslachten der aarde zouden weenen, en den Zoon des menschen zien, komende op de wolken des hemels met groote kracht en heerlijkheid. Hij meent hiermede, dat Hij ten laatste, na alle die voorafgaande gebeurtenissen, luisterrijk in eigen Persoon op aarde zou verschijnen, om Zijne vijanden te verdelgen, Zijne vrienden te verlossen en Zijn lang verwacht heerlijk rijk op aarde op te rigten.

Dit moet men bij hetgeen nu verder volgt, bijzonder bij de vermaningen, die Jezus betrekkelijk Zijne aanstaande toekomst geeft, en de gelijkenissen, waarmede Hij dezelve aandringt, wel in het oog houden. Dit zal daarover een nader licht verspreiden. Tot hiertoe was men gewoon, om dit alles in betrekking tot den laatsten oordeelsdag te verstaan, maar zóó kon men den zin van Jezus' meening niet wel treffen; dan blijft er veel in de gelijkenissen duister, hetwelk door het in het oog houden der gemaakte aanmerking opgehelderd wordt. En men brenge daar niet tegen in, dat Jezus Zijne toekomst een dag en uur noemt, vs. 36, dit zal ons toch niet kunnen beletten, in die meening, dat Jezus echter niet aan eenen enkelen dag, maar aan een zeker tijdperk van vele dagen, of veelligt jaren, of zelfs eeuwen denkt, wanneer wij bedenken, dat deze spreekwijze van een dag voor het geheele laatste tijdperk der wereld, bij de Profeten des Ouden Testaments zeer gewoon is, b. v. Jez. XII: 1; XXVI: 1; XXVII: 1; Joël. II: 1, 31.

Wij gaan nu, na deze aanmerking, tot de beschouwing ook van het volgende over.

Nadat de Heere Jezus Zijne aanstaande toekomst en personeele verschijning zelve had voorgesteld, voegt Hij er vs. 31 de belofte bij, dat Hij Zijne Engelen zou uitzenden met eene bazuin van groot geluid, en dat deze Zijne uitverkorenen zouden bijeenvergaderen uit de vier winden des hemels, van het eene uiterste der hemelen tot het andere uiterste derzelve. Volgens de zoo even gemaakte aanmerking, moeten wij dit niet verstaan van eene bijeen verzameling aller uitverkorenen, die ooit op aarde geweest zijn, en welke na de opstanding zou geschieden, om hen tot Jezus in den Hemel op te voeren; neen, maar van de verzameling van alle Gods uitverkorene vrienden, die ten dien tijde op aarde dadelijk leven zullen, om hen te redden van de oordeelen, over het menschdom uitgestort, te bewaren voor de wraak, die Jezus bij Zijne verschijning over Zijne nog op aarde levende vijanden hier ook op aarde nemen zal, en bij een te brengen in dat heerlijk en zalig rijk, dat dan op aarde zal worden opgericht. En schoon Jezus die belofte wel eerst plaatst, nadat Hij reeds van Zijne dadelijke verschijning had melding gemaakt, dit schijnt alleen daarom te zijn, dewijl Hij eerst het tafereel van schrikkelijke gebeurtenissen, welke Zijne verschijning zouden voorafgaan, en

waartoe ook Zijne verschijning zelve behoorde, wilde voleindigd hebben, eer Hij van die belofte melding maakte, en dit belet ons niet, om de vervulling van die belofte te plaatsen onder die dingen, welke ten minste gedeeltelijk Jezus' verschijning zouden voorafgaan, schoon ze bij dezelve eerst zouden volkomen worden; ja Jezus zelf schijnt deze voor Zijne vrienden aangename gebeurtenis onder de voorafgaande teekenen Zijner toekomst te rangschikken, daar Hij eerst na dezelve zegt vs. 33: *wanneer gij alle deze dingen zult zien gebeuren, zoo weet dat het* (namelijk Mijne toekomst) *nabij is voor de deure*; en zoo kunnen wij dan in deze belofte zamenvatten, eensdeels hetgeen Jezus aan Zijnen vriend Johannes nader afschilderde van de verzegeling Zijner vrienden op aarde, vóór den aanvang der groote verdrukking en de uitleiding van velen derzelven naar eene veilige schuilplaats, Openb. VII; anderdeels hetgeen Hij hem vertoonde van de volgende beveiliging en verberging Zijner Gemeente voor de woede harer vijanden, Openb. XII en XIV: 1 — 5: en eindelijk ook hare inleiding in dien gelukzaligen staat, die na dit alles op aarde zou plaats hebben en aan Johannes vertoond werd, Openb. XX.

Nadat nu de Heere Jezus Zijne vrienden nog nader tot opmerkzaamheid op alle de voorafgaande gebeurtenissen had opgewekt, om daaruit de nabijheid van Zijne toekomst op te maken, vs. 32, 33, en tevens de zekerheid, van deze Zijne voorzegging had aangedrongen vs. 34, 35, maar daarbij had te kennen gegeven vs. 36, dat de tijd, wanneer Hij komen zou, onbekend was; zoo stelt Hij nader voor vs. 37 — 39, hoe zorgeloos de menschen kort vóór en onder alle deze gebeurtenissen tot op de komst des Heeren zijn zouden, en hoe onverwacht hen dit alles en bijzonder Zijne toekomst zou overvallen, en Hij toont daarbij aan, hoe onmogelijk het zijn zoude zich zelve te redden, daar van menschen, in dezelfde omstandigheden verkeerende, de een gered, de ander aan zijn ongelukkig lot overgelaten zou worden, vs. 40, 41. Men moet dit, volgens de straks gemaakte aanmerking, ook niet toepassen op het laatste oordeel, alsof Jezus wilde zeggen, dat in dat laatste gericht van twee menschen, die hier gedurende dit leven te zamen gewerkt en verkeerd hadden, de een zou vrijgesproken, de ander veroordeeld worden; neen, dit komt daar in het verband niet te pas, en ook de woorden kunnen niet dan zeer gewrongen dus verklaard worden; maar wij moeten dit al mede verstaan van die oordeelen en rampen, welke de toekomst van Jezus zullen voorgaan en vergezellen, en ook van deze toekomst zelve, zoo verre die tot verdelging van Zijne nog levende vijanden hier op aarde dienen zal; en het geeft te kennen, dat dezelve den menschen ten dien tijde zoo spoedig en onverwacht zouden overvallen, dat het onmogelijk zou zijn zich te redden, en dat. het alleen van Gods versooning zou afhangen, wien Hij daarvan zou willen bevrijden.

En hierop steunt dan ook zoo veel te beter de daarop volgende vermaning tot waakzaamheid, vs. 42, welke dus niet zoo zeer moet verstaan worden van een waken en toebereiden tegen het laatste oordeel, maar tegen dien tijd van

algemeene strafgerigten, welke vóór en bij de toekomst des Heeren over de inwoners der aarde zullen worden uitgestort, en die onverwacht komen zal.

In dien zelfden zin moeten dan ook de onderscheidene gelijkenissen worden verklaard, waarmede Jezus deze Zijne vermaning opheldert en aandringt.

Vooreerst, de gelijkenis van den huisheer, die tegen den inbrekenden dief de wacht houdt, vs. 43, 44.

Ten tweede, die van den getrouwen en ontrouwen dienstknecht, vs. 45—51. Ook daar wil Jezus niet zoo zeer leeren, welk vonnis Hij als de Regter der wereld, eens bij het laatste oordeel over alle Zijne dienstknechten vellen zal; maar hoe Hij bij Zijne aanstaande toekomst onverwacht verschijnende, handelen zal met Zijne onderscheidene dienstknechten, die Hij dan nog op aarde levende zal aantreffen, naarmate zij getrouw en bezig in hun werk, werkzaam om hunnen pligt omtrent de gemeente hunnes Heeren waar te nemen, of daarin nalatig, traag en zorgeloos door Hem zullen gevonden worden, terwijl Hij dan reeds dadelijk de eersten beloonen, de laatsten straffen zal.

Eene derde gelijkenis voegt Jezus er bij van de vijf wijze en dwaze maagden, Hoofdst. XXV: 1—12. Deze gelijkenis vooral kan onmogelijk volledig op den laatsten algemeenen oordeelsdag worden toegepast. Immers hoe zal men dan verklaren, hetgeen Jezus in deze gelijkenis vooronderstelt, dat de vijf dwaze maagden nog tijd zouden hebben, ten minste om te zien, of zij nog olie krijgen konden; vervolgens dat, terwijl zij afwezig waren, de vijf wijze maagden waren binnen gelaten, doch dat zij komende te laat kwamen en de deur reeds gesloten vonden? Want toch hij het laatste gerigt zal niet alleen het zoeken te vergeefs, maar zelfs de tijd van zoeken geheel voorbij zijn: ook zal dit laatste gerigt, volgens Jezus' eigene beschrijving in het laatste deel van dit Hoofdstuk, in tegenwoordigheid van beide partijen, goeden en kwaden, geschieden; de goeden in tegenwoordigheid der boozen genoodigd worden, om bezit te nemen van het rijk, hun toebereid; de boozen daarentegen op heeter daad niet alleen van het reeds gesloten koninkrijk afgewezen, maar zelfs tot de strafplaats verstooten worden. Doch deze geheele gelijkenis is duidelijk en zeer gepast, wanneer wij ook hier denken aan dien laatsten tijd der wereld, wanneer Jezus tot straf van Zijne vijanden eerst vele rampen over de aarde zal uitstorten, en vervolgens zelf verschijnen; terwijl Hij aan het einde van dit alles Zijn zalig en heerlijk rijk op aarde zal oprigten, waarin Hij diegenen, die Hem standvastig hebben aangekleefd, onder de voorafgegane vervolgingen, reeds aanvankelijk zal opnemen, en voor alle uitgestane moeite, heerlijk beloonen, zelfs nog vóór de algemeene opstanding. En zóó beeldt dan Jezus hier in deze gelijkenis af, hoe wijzen zoowel als dwazen, deugdzaam zoowel als boozen, ten dien tijde wel eenigermate door Zijn lang vertoeven, onopmerkzaam op Zijne toekomst zouden geworden zijn; maar echter de wijzen en deugdzaam niet zouden verzuimd

hebben, om zich in tijds van olie en geesteskracht te voorzien, waardoor zij in de verdrukkingen konden staande blijven, en dat deze dus getrouw aan hunnen Heer bij Zijne komst zouden gevonden worden, en aan Zijn heerlijk rijk zouden deel ontvangen; terwijl de dwazen daarentegen ganschelijk ontbloot van alle noodige geesteskracht, die zij tot standvastigheid in die verdrukkingen zouden noodig hebben, dezelve dan te laat zouden zoeken, en dus geenen tijd genoeg over hebben, om vatbaar te kunnen worden voor die belooning, welke de Heere in Zijn zalig rijk alleen voor hen heeft toe bereid, die in getrouwheid zullen hebben uitgemunt, en hun leven niet lief zullen gehad hebben tot den dood toe.

Hierop volgt nu nog eene vierde gelijkenis, Hoofdst. XXV: 13—30 van de dienstknechten, aan wien onderscheidene talenten waren toevertrouwd, welke ook almede op soortgelijke wijze, als de gelijkenis op het einde van Hoofdst. XXIV, op Jezus' handelwijze in het laatste tijdperk der wereld bij Zijne toekomst moet worden toegepast.

Met dit alles echter wil ik, én omtrent deze laatste, én omtrent de vorige gelijkenissen niet ontkennen, dat Jezus ook daardoor tevens wil kenbaar maken, hoe Hij op den algemeenen oordeelsdag als Rigter der wereld handelen zal. Neen, want Hij is altijd zich zelve gelijk; Zijne gerigts-oefening in het laatste tijdperk der wereld, door Zijne bijzondere besturing, is zeker als een voorspel aan te merken van Zijnen plegtigen gerigtshandel bij het algemeene oordeel aller menschen: dan zal ook het reeds begonnen oordeel voleindigd worden; en daarom komen ook hier en daar in de vorige gelijkenissen uitdrukkingen voor, welke op dat eindelijk beslissend vonnis bijzonder passen, als b. v. van uitwerpen in de buitenste duisternis, daar weening is en knersing der tanden; gelijk zoo ook dit geheele laatste tijdperk der wereld in den algemeenen gerigtsdag eindigen zal.

Waarom dan ook Jezus met de beschrijving van denzelven deze Zijne voorzegging van Zijne laatste toekomst besluit, Hoofdst. XXV: 31 — 40. Doch volgens ons bijzonder oogmerk, behoeven wij daarbij niet bijzonder stil te staan, en eindigen dus onze beschouwing van deze voorzegging van Jezus.

Hiermede hebben wij dan nu ook die gezegden en redenen van Jezus, waarin eenige voorzegging, betreffende de nog aanstaande toekomst voorkomt, genoegzaam nagespoord: er blijft nu alleen nog over, eenige weinige gezegden van den Heiland te overwegen, waaruit men eenige bedenking zou kunnen ontleenen tegen het denkbeeld, hetwelk wij meenen van Jezus' toekomst en de oprigting van Zijn heerlijk koninkrijk op aarde, volgens de doorgaande voorstelling der oude Profeten en ook van Jezus zelve te moeten maken.

Vooreerst komt hier in aanmerking de doorgaande prediking van Jezus en van Zijnen voorganger Johannes den Dooper: *het koninkrijk der hemelen is nabij*

gekomen, Matth. III: 2, en IV: 17, en op andere plaatsen. Indien Jezus en Johannes, zegt men, van dit koninkrijk der hemelen zich hetzelfde denkbeeld gemaakt hebben, als de Joden van hunnen tijd, volgens de letterlijke verklaring der oude Profeten, daarvan maakten, namelijk zich hetzelfde voorstellende als een rijk van vrede, rust en geluk hier op aarde, waarbij de Messias Zijnen koninklijken zetel hier op aarde zichtbaar oprigten en zóó over de volken regeren zoude; hoe konden zij dan zeggen in hunnen tijd, dat het was nabij gekomen, daar het zelfs nu, na zoo vele eeuwen, nog niet bestaat? En dus moeten zij zich hiervan meer geestelijke denkbeelden gevormd en het zich als een louter geestelijk en zedelijk rijk van deugd en waarheid voorgesteld hebben, dat onzichtbaar door leering en onderrigt over de harten heerschen zoude: en derhalve zijn de voorstellingen der oude Profeten slechts zinnebeeldig op te vatten, geschikt naar de zinnelijke voorstellingen der menschen van hunnen tijd, terwijl Johannes de Dooper en Jezus den waren aard van dit rijk hebben voorgesteld, welke onder de schors dier zinnelijke beelden als de ware kern lag besloten.

Doch ik keer deze redenering vlak om, en besluit dus: daar de Joden in Jezus' tijd zulk een heerlijk koninkrijk zichtbaar op deze aarde verwachtten, en dat niet volgens eigen verdichte hersenschimmen, maar volgens de zoo klare, veelvuldige, eenparige en zeer uitvoerige voorzeggingen en afschilderingen hunner oude Profeten; en Johannes en Jezus nu van dat koninkrijk der hemelen spreken, zonder eenige nadere verklaring er bij te voegen, of te verstaan te geven, dat men die oude voorzeggingen al te eigenlijk begreep, zoo konden hunne tijdgenooten, zoo dikwijls zij Jezus of Johannes van de nabijheid van dit koninkrijk hoorden prediken, daaraan geen ander denkbeeld hechten, dan zoo als zij, volgens hunne oude voorzeggingen, daarvan gewoon waren te maken; en, spraken dus Jezus en Johannes als alle wijze menschen, om van hunne hoorders verstaan te worden, zoo hebben zij dan ook deze woorden in geenen anderen zin opgevat, en er geen ander denkbeeld aan gehecht, dan zij wisten, dat hunne hoorders algemeen deden; alleen zorgden zij om de verkeerde denkbeelden der Joden van hunnen tijd, die het zich tegen den inhoud der oude voorzeggingen, als een enkel Joodsch rijk voorstelden, en meenden, dat de afkomst uit Abraham zonder zedelijke verbetering genoegzaam was, om aan de zaligheden van dit rijk deel te hebben, en andere verkeerde begrippen ronduit te keer te gaan; doch ook alle die begrippen waren bijgevoegde hersenschimmen der Joden zelve, welke zij bij een regt inzicht hunner oude Profeten, zelve daarmee strijdig zouden bevonden hebben.

Daarenboven niet alleen liet Jezus de Joden in hun wezen omtrent den aard van dit koninkrijk, zoo als de oude Profeten het hadden afgeschilderd, maar versterkte zelfs hen, ja ook Zijne discipelen daarin nog nader. Hij gebruikte dezelfde beelden, waaronder de Joden, uit hoofde van het denkbeeld, dat zij naar de beschrijving der oude Profeten van dat koninkrijk vormden, zich de zaligheden van dit rijk

vertegenwoordigden: zoo sprak Hij van een paradijs, van eenen maaltijd, waar men met Abraham, Izaäk en Jakob zou aanzitten; alleen het verkeerd begrip tegen gaande, dat zich de Joden daarvan tegen den geest hunner Profeten vormden, alsof die maaltijd alleen voor hen zou zijn met uitsluiting van andere volken, en alsof het genoeg was Jood te zijn, om het regt van aanzitting aan dien maaltijd te bezitten; hiertegen leerende, dat velen van Oosten en Westen tot dien maaltijd zouden toevloeiën, terwijl de kinderen des koninkrijks (de Joden) zouden buitengeworpen worden, Matth. VIII: 11, 12. Zoo beloofde Hij zelfs Zijnen Apostelen, dat zij zouden zitten op twaalf troonen, rigtende de twaalf geslachten Israëls, Matth. XIX: 28, en herhaalde zelfs die belofte nog den avond vóór Zijnen dood, Luk. XXII: 30. Laat ons de zaak ons zelven eenvoudig en onbevooroordeeld voorstellen, zoo als ze zich heeft toegedragen: God had reeds van oude tijden, door verscheidene Profeten, den Joden toegezegd, dat eenmaal een koninkrijk van vrede, rust en zaligheid op aarde zou worden opgerigt; wanneer zeker van Hem gezonden, groot en regtvaardig Koning, na de verdelging aller vijanden en goddeloozen, hier op aarde zou regeren, en alle volken zich aan Hem zouden onderwerpen. Dit denkbeeld hadden de Joden van jongs af aan ingezogen; dit was een van hunne geliefdste verwachtingen, waarmede zij zich opbeurden tegen het kwaad, dat hen drukte. Dit denkbeeld waren zij gewoon zich voor te stellen, zoo dikwijls zij van het koninkrijk der hemelen of het koninkrijk van God spraken. En nu verschijnt eerst Johannes, en naderhand Jezus onder hen, en spreken van dit koninkrijk der hemelen of van God, zonder den Joden te beduiden, dat zij de oude voorzeggingen te letterlijk verstonden, lokken hen uit tot opmerkzaam aanhooren, door hun de zaligheden van dit rijk voor te stellen, juist onder zulke beeldtenissen, als zich de Joden uit kracht der oude voorzeggingen, dezelve vertegenwoordigden. Jezus bemoedigt zelfs door zulke voorstellingen Zijne discipelen tegen de verdrukkingen, welke zij orn Zijnentwil moesten ondergaan; belooft hun belooningen, welke, zonder de wezenlijkheid van zulk een koninkrijk, loutere hersenschimmen waren; wijst hen daarop, zelfs nog in het oogenblik, toen Hij van hen afscheidde, om hen tot onderlinge liefde op te wekken. Hoe, indien wij niet met zekerer bestrijder van de Christelijke godsdienst zeggen willen, dat Jezus met dit poppenspel Zijne discipelen zocht te paaijen, hoe kunnen wij dan anders denken, dan dat Jezus inderdaad het denkbeeld der Joden van Zijnen tijd omtrent Zijn heerlijk rijk, dat op aarde moest worden opgerigt, voor zoo verre het met de voorzeggingen der oude Profeten overeenstemde, als wezenlijk erkende? Hoe kan het ons in de gedachte komen, dat Jezus dit alles geestelijk zou willen verstaan hebben? Maar wat nu de bedenking aangaat, hoe Jezus en Johannes de Dooper dan in hunnen tijd zeggen konden, dat dit koninkrijk was nabij gekomen: dit konden zij zeggen, omdat al vast de Koning van dit rijk op aarde was verschenen, en dus een onderpand daar was van de verdere en volkomene vervulling der oude beloften omtrent dit koninkrijk; en ook de tusschentijd, welke er tot op de volmaakte oprigting van dat rijk zou verlopen, was

verzwegen, en ook volgens Gods wil, de menschen in de gedurige verwachting van de volkomene vervulling dezer belofte moesten gehouden worden.

Een ander bedenkelijk gezegde van Jezus vinden wij Matth. X: 23, alwaar Hij, Zijne Apostelen door het Joodsche land uitzendende om het Evangelie te prediken, en hen vermanende, dat zij, in geval van vervolging, van de eene stad in de andere zouden vlieden, tevens hen bemoedigt met die belofte, dat zij hunne reis door de steden Israëls niet zouden geëindigd hebben, of de Zoon des menschen zou gekomen zijn. Hiermede schijnt Jezus te willen zeggen, dat zij zich niet behoefden verlegen te maken, dat er op het laatst geene schuilplaats voor hen zou overblijven, wanneer zij zóó op hunne vlucht alle de steden van Israël ten einde waren, en er dus geen plaats meer voor hen zijn zou, waar zij voor de vervolging zouden zeker zijn, zoo dat zij ten langen laatste voor de woede hunner vijanden zouden moeten bezwijken, want dat, eer zij nog, al vluchtende, alle de steden Israëls ten einde waren, Zijne toekomst zou daar zijn om hen te verlossen en hunne vijanden te straffen. Wanneer wij nu niet willen toestemmen, dat Jezus zich hier eene onbedachtzame verzekering heeft laten ontvallen, welke fout is uitgekomen, zoo moeten wij hier door Zijne komst niet eene nog aanstaande zichtbare verschijning aan het einde der wereld, maar eene onzichtbare komst in den weg Zijner regering verstaan, om Jeruzalem te verwoesten en zoo de vervolgers der Apostelen te straffen; waarom zouden wij dan ook andere voorzeggingen, die van die toekomst spreken, ook niet op de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, kunnen toepassen?

Maar, om nu niet aan te merken, dat dit gevolg nog niet zoude doorgaan, dewijl in die andere voorzeggingen duidelijk zulke zaken voorkomen, welke van de verwoesting van Jeruzalem alleen niet kunnen verstaan worden, zoo twijfel ik ook zeer, of Jezus zich hier wel het denkbeeld van datgeen, wat men Zijne toekomst noemde, hebbe voorgesteld. Hij schijnt eenvoudig te hebben willen zeggen: «gij hoeft niet bevreesd te wezen, dat er op het laatst geene schuilplaats voor u zal overblijven; neen, voorwaar, Ik verzeker u, eer dat gij dus vluchtende aan de laatste schuilplaats zult gekomen zijn, zoo zal de Zoon des Menschen reeds u te hulp gekomen zijn, en de vervolging tegen u doen eindigen.» En deze verklaring van die belofte wordt bevestigd door de vervulling: immers, toen er na Jezus' hemelvaart eene vervolging in het Joodsche land tegen de belijders van Jezus' naam ontstond, waren de Apostelen niet genoodzaakt dit land te verlaten; maar eer de nood op het hoogste klom, kwam de verhoogde Heiland tusschenbeiden, en deed door de bekeering van den grooten vervolger Saulus, de zaak geheel van gedaante veranderen, zoodat de gemeenten in geheel Judea, Galilea en Samaria op nieuw vrede hadden en gesticht werden, zoo als blijkt uit vergelijking van Hand. VIII en IX; zie bijzonder Hoofdst. IX: 31; en, toen naderhand eene nieuwe vervolging ontstond, waarbij zelfs één der Apostelen, Jakobus, omkwam, en een andere, Petrus, in de gevangenis geworpen werd, zoo kwam Jezus op nieuw tusschenbeiden, en maakte

door de wonderbare redding van Petrus en den verschrikkelijken dood van den vervolger Herodes, ook daaraan een spoedig einde, zoodat het Woord Gods op nieuw wies en vermenigvuldigde; zie Hand. XII, bijzonder vs. 23, 24⁽⁵⁾.

Eene derde tegen ons denkbeeld van een zichtbaar koninkrijk van Jezus op aarde strijdig schijnend gezegde van Jezus, vindt men Matth. XVI: 28, waar Jezus aan Zijne discipelen verzekert, dat er sommige waren van diegenen, die daar bij Hem stonden, die den dood niet smaken zouden, voor dat zij den Zoon des menschen zouden hebben zien komen in Zijn koninkrijk, of zoo als wij deze woorden bij Markus vinden, Hoofdst. IX: 1: tot dat zij zouden gezien hebben, dat het koninkrijk Gods met kracht gekomen was; of volgens Lukas' opgave, Hoofdst. IX: 27: totdat zij het koninkrijk Gods zouden gezien hebben. Willen wij nu wederom niet denken, dat Jezus aan Zijne discipelen eene verzekering gedaan hebbe, die leugenachtig is uitgekomen, zoo kunnen wij hier onmogelijk door Zijn koninkrijk of het koninkrijk Gods, zulk een zichtbaar en heerlijk rijk op deze aarde verstaan, dewijl dit zelfs tot hiertoe, zoo lang na den dood van alle Jezus' discipelen, nog niet is opgerigt, en de Zoon des menschen in zulk eenen zichtbaren luister nog niet is verschenen. Dus kunnen wij hier door dit koninkrijk niet anders, zoo als het schijnt, verstaan dan die onzichtbare regering van Jezus, waartoe Hij bij Zijne hemelvaart is verheven; en de komst van dit koninkrijk en van den Zoon des menschen in hetzelfde, schijnt dan alleen te beteekenen de aanvang van deze onzichtbare regering en de oprigting eener gemeente onder de volken, of anders Zijne komst tot verwoesting van Jeruzalem; en Jezus zal dan alleen te kennen geven, dat sommige Zijner discipelen nog zouden leven, als Zijne gemeente op aarde zou worden opgerigt, of als Jeruzalem verwoest werd.

Doch, hoe gegrond deze bedenking oppervlakkig ook schijnt, het moet toch bedenking baren, of Jezus dit, althans het eerste, wel door de komst van Zijn koninkrijk kan bedoeld hebben, daar Hij deze belofte slechts tot sommigen bepaalt dergenen die bij Hem stonden, daar toch zeker verre het meerder deel, ja bijna allen, misschien een enkele uitgezonderd, die spoedig kan gestorven zijn, deze verhooging van Jezus en derzelver uitwerkselen en de oprigting Zijner gemeente beleefd en gezien hebben. Maar Jezus wil ook zeker met deze belofte iets anders te kennen geven: Zijne meening in dezelve wordt uit hetgeen kort daarop gebeurde, en aanstonds na de opgave dezer woorden van Jezus door de Evangelisten verhaald wordt, zeer duidelijk verklaard; en dit is de verheerlijking van Jezus op den berg, in bijzijn van drie Zijner discipelen, Petrus, Jakobus en Johannes.

⁵ Voldoet iemand deze oplossing niet, en verkiest hij liever de verklaring van den geleerden Schutte, die meent, dat Jezus hier spreekt van Zijne komst, als opvolger van Johannes den Dooper, en dus alleen zeggen wil, dat de Apostelen hunne tegenwoordige reis door het Joodsche land, waartoe Hij ze thans uitzond, niet zouden geëindigd hebben, voor dat Hij volkomen als opvolger zou gekomen zijn, het is mij om het even. Zie zijne *Heil. Jaarb.* Deel II, bladz, 76.

Opmerkelijk is het, dat niet alleen alle drie de Evangelisten het verhaal dezer gebeurtenis onmiddellijk na de opgave dezer belofte van Jezus laten volgen, maar zelfs alle drie daarmede zamenbinden, als tot één geheel behoorende, en den tijd opgeven, welke tusschen het doen van die belofte door Jezus en het volgend geval was verlopen; Lukas meer onbepaald: omtrent acht dagen na deze woorden; Mattheüs en Markus meer bepaald en naauwkeurig: na zes dagen. Dit is, dunkt mij, een klaar bewijs, dat dit geval moest dienen tot vervulling van die belofte. Ook wordt dit uit den aard en de natuur van deze gebeurtenis klaar bewezen: daar toch openbaarde Jezus zich aan deze drie discipelen in diezelfde luistervolle heerlijkheid, waarmede Hij eens in Zijn koningrijk zou verschijnen; en dit gaf hun dus als eene voorsmaak van dien tijd, dat het koningrijk Gods in kracht zou gekomen zijn. Derhalve heeft de Heere Jezus met deze belofte willen zeggen, dat sommige Zijner discipelen niet zouden sterven, vóór dat zij Hem, den Zoon des menschen zouden gezien hebben in die heerlijkheid, waarmede Hij in Zijn koningrijk zou verschijnen; vóór dat zij als door een voorsmaak het koningrijk Gods gezien hadden, zoo als het zijn zou, wanneer het in kracht zou gekomen zijn: waarbij ik nog aanmerk, dat wij de woorden, die bij Markus gevonden worden, niet behoeven te vertalen: tot dat zij zullen hebben gezien, dat het koningrijk Gods met kracht gekomen zij; maar dat er eigenlijk staat: *tot dat zij zullen gezien hebben het koningrijk Gods, met kracht gekomen*, dat is, zoo als het zijn zal, wanneer het in kracht en vollen luister zal zijn opgericht.

Op deze wijze wordt niet alleen de bedenking weggenomen, maar zoo is zelfs dit geval, vergeleken met de gedane belofte, een bewijs te meer, dat Jezus inderdaad Zijne discipelen in de verwachting van een zichtbaar heerlijk koningrijk, waarin Hij als Koning in eenen zichtbaren luister zou verschijnen, heeft willen versterken.

Dat deze verklaring van de meening van deze woorden van Jezus regt is, wordt nog nader bevestigd daaruit, dat de Apostel Petrus zich op dit geval beroept, om daaruit de zekerheid van Jezus' aanstaande toekomst te bewijzen, 2 Petr. 1:16, en vervolgens. De Apostel wil daar de Christenen, aan welke hij schreef, versterken in hun geloof aan Jezus' aanstaande toekomst, tegen de aanvallen derzulken, die daarmede in zijnen tijd den spot dreven, vergelijk Hoofdst. III: 3, 4. Terwijl deze spotters alles, wat de Apostelen van de heerlijke toekomst des Heeren verkondigden, voor kunstelijk verdichte fabelen verklaarden, zoo verzekert Petrus daartegen, Hoofdst. I: 16: *wij zijn geen kunstelijk verdichte fabelen nagevolgd, als wij u verkondigd hebben de kracht en toekomst*, dat is de krachtige, de luisterrijke toekomst van onzen Heere Jezus Christus; en hij bevestigt dit door zich te beroepen op het gemelde geval: *maar wij zijn aanschouwers geweest van Zijne majesteit; want Hij heeft van God den Vader eer en heerlijkheid ontvangen, als zoodanig eene stem uit*, enz. vs. 16b—18. Het is duidelijk, dat Petrus hiermede wil zeggen: toen Hij in onze tegenwoordigheid op den berg werd verheerlijkt, hebben wij zelven die majesteit

met eigen oogen gezien, waarmede Hij eenmaal zal verschijnen, en dit geval was ons een zeker bewijs en onderpand van Zijne aanstaande krachtige en luisterrijke toekomst; en dus toont Petrus daarmede klaar, dat hij de woorden van Jezus, zes dagen te voren gesproken, ook op dit geval toepasselijk maakte en even zoo verstond, als wij ze zoo aanstonds verklaard hebben.

Eene vierde bedenking ontleent men uit Jezus' woorden tot Pilatus, Joh. XVIII: 36, waarbij Hij verzekert, dal Zijn koninkrijk niet van deze wereld was, waardoor dus het geheele denkbeeld van een aardsch en zichtbaar koninkrijk van Jezus schijnt te worden omgestooten.

Ik antwoord: de verdorvene meening der Joden ten dien tijde, alsof het rijk van den Messias en Zijne handelwijze in alles aan die van aardsche vorsten zouden gelijkvormig zijn, alsof Hij door geoorloofde en ongeoorloofde middelen, door oproer en geweld van wapenen, zich den weg tot den troon zou banen, en dan alle volken den voet op den nek zetten: dit denkbeeld, ja, wordt er door omver gestooten, maar niet het zuivere denkbeeld, dat de Profeten van de heerschappij van den Messias op aarde gaven. Het eerste, niet het laatste wilde Jezus ontkennen, als Hij zeide: *Mijn koninkrijk is niet van deze wereld*. De Joden hadden Hem als eenen oproermaker, die zich met geweld tot Koning wilde opwerpen, en het juk dat de Romeinen aan het Joodsche volk hadden opgelegd, verbreken, bij Pilatus aangeklaagd. Hierover wordt Hij door Pilatus onderzocht, en hiertegen zegt Hij, dat Zijn koninkrijk niet van deze wereld was, en Hij niet, volgens de gewoonte van de vorsten dezer aarde, zich door geweld van wapenen en het maken van eenen grooten aanhang ten troon wilde verheffen of daarop handhaven; en dit bewijst Hij allerklaarst daaruit, dewijl, zoo dit Zijn oogmerk ware geweest, en dus Zijn koninkrijk van deze wereld, en aan andere wereldsche rijken gelijkvormig was, dan zouden Zijne dienaars gestreden hebben, en ten minste eenige pogingen hebben gedaan, om Hem uit de handen der Joden te verlossen, opdat Hij aan dezen niet wierd opgeleverd; maar nu was dit niet geschied, en dus was Zijn koninkrijk niet van hier, en Zijn oogmerk had met dat van hen, die naar eene wereldsche heerschappij staan, niets gemeen ⁽⁶⁾. Doch daarmede kon zeer wel bestaan, dat Jezus eenmaal door geheel buitengewone middelen en wegen, door bijzondere Goddelijke tusschenkomst een heerlijk rijk op aarde stond op te rigten, waaraan alle vorsten der aarde zich zelven vrijwillig, gedrongen door het gevoel van het verheven onderscheid, dat er tusschen Zijn rijk en hunne rijken zijn zal, zullen onderwerpen;

⁶ In de volgende woorden, vs. 37: hiertoe ben ik geboren, enz., geeft Jezus geene nadere beschrijving van den eigenlijken aard van Zijn koninkrijk, alsof hetzelfde alleen een rijk der waarheid was, maar voegt ze er alleen bij tot eene bevestiging van Zijne voorafgaande verzekering, dat Hij inderdaad een Koning was. Pilatus had Hem gevraagd: zijt gij dan een Koning? Hierop antwoordt Jezus: gij zegt, dat is, het is, gelijk gij zegt, Ik ben een Koning, dit kan en mag Ik niet verbergen, want hiertoe ben Ik geboren en in de wereld gekomen, om de waarheid openlijk te belijden, en een ieder, die de waarheid liefheeft, hoort hierin Mijne stem, en weet dat Ik niet lieg.

even gelijk Jezus Zijne discipelen vermaande, om de gewoonte van aardsche koningen niet na te volgen, noch te staan naar meerderheid boven elkanderen, maar dat voor dezen over te laten, schoon Hij onmiddelijk daarop hun verzekert, dat zij eens als vorsten heerschen zouden over de twaalf stammen van Israël, Luk. XXII: 25—30.

Eindelijk beroept men zich op Hand. I: 6—8, waar men wil, dat Jezus het denkbeeld Zijner discipelen van een zichtbaar koningrijk van den Messias hier op aarde bijzonder over Israël tegenspreekt: welke woorden men dus als een bewijs bijbrengt, dat volgens Jezus' eigene verklaring Zijn koningrijk alleen geestelijk is. Men redeneert op deze wijze: de discipelen waren met dat Joodsche vooroordeel van een aardsch en zichtbaar rijk van den Messias zoozeer ingenomen, dat zij het zelfs na Jezus' opstanding, toen zij anders in vele opzigten merklijk in kennis waren gevorderd, nog niet hadden afgelegd, en daarom vroegen zij kort voor Jezus' hemelvaart, of Hij nu niet haast dit Zijn koningrijk over Israël oprigten, en zoo op nieuw het Israëlitische rijk herstellen zoude; doch de Heere Jezus toont hun de verkeerdheid van dit vooroordeel aan, en geeft hun te kennen, dat Zijn koningrijk enkel geestelijk is, en dat de oprigting en uitbreiding van hetzelfde daarin zou bestaan, dat zij met den Heiligen Geest vervuld, en als Zijne getuigen tot aan het einde der aarde zouden uitgezonden worden.

Dan bemerkt men niet, dat men, dus redenerende, in deze redenering juist datgeen reeds vooraf aanneemt, hetgeen men door dezelve bewijzen wil? Men vooronderstelt namelijk reeds vooraf, dat dit denkbeeld der discipelen een verkeerd vooroordeel was, en in die vooronderstelling verklaart men dan het antwoord van Jezus op hunne vraag. Maar laat men die vooronderstelling daar, en leest men eenvoudig de vraag der discipelen en het antwoord van Jezus, zoo is er niet alleen geen bewijs ter wereld in te vinden, dat Jezus hun denkbeeld voor een vooroordeel, en Zijn koningrijk voor louter geestelijk verklaard zou hebben, maar er ligt integendeel een duidelijk bewijs voor het tegendeel in opgesloten. Laat ons zien, wat vragen de discipelen, en wat antwoordt Jezus? Zij vragen: *Heere, zult Gij in dezen tijd aan Israël het koningrijk weder oprigten?* De hoofdzaak van deze vraag was niet zoozeer of Jezus het koningrijk aan Israël niet weder zou oprigten, en dat volk naar de oude beloften herstellen, en zelf de heerschappij daarover in handen nemen; dit vooronderstelden zij als zeker: maar zij vragen bepaaldelijk of nu de tijd daartoe reeds was gekomen. En wat antwoordt Jezus? Onderrigt Hij hen, dat zij hieromtrent eene dwaze verwachting hadden? Zoekt Hij hen van dit vooroordeel te genezen? Verzekert Hij hen, dat hetgeen zij vroegen, nooit zou gebeuren? Niets van dit alles. Maar Hij zegt eenvoudig: *Het komt u niet toe, te weten de tijden of gelegenheden, die de Vader in Zijne eigene magt gesteld heeft;* en Hij wijst daarmede hunne al te groote nieuwsgierigheid af, om den tijd van die heugelijke en voor echte Israëlitzen zoo begeerlijke gebeurtenis te weten, en geeft te kennen, dat zij den

juisten tijd zoo naauwkeurig niet mogten weten, dewijl de Vader zich denzelven had voorbehouden, om die gebeurtenis naar welgevallen te verhaasten of te vertragen. Dus ligt in dit antwoord klaar opgesloten, dat de zaak zelve eens zeker gebeuren zou op den tijd van den Vader daartoe bestemd. Dat Jezus er nu vs. 8 bij voegt: maar gij zult ontvangen, enz., hiermede wil Jezus niet zeggen, dat Zijn koningrijk van een louter geestelijken aard was; maar Hij wil hun hiermede alleen aanwijzen, wat nu althans vooreerst gebeuren zou, waar zij het allereerst op te letten, wat zij het allereerst te doen hadden, eer zij om de wederoprigting van het koningrijk aan Israël dachten, namelijk, zij zouden met de kracht van den Heiligen Geest vervuld worden; hierop moesten zij nu vooreerst wachten, en er zich mede tevreden houden; en zoo zouden zij getuigen van Jezus zijn te Jeruzalem, in geheel Judea en Samaria, tot aan het uiterste einde der aarde. Dat was het, waartoe zij nu vooreerst alle gedachten en vermogens moesten inspannen.

Dus ook de bedenkingen, welke men uit enkele gezegden van Jezus tegen ons denkbeeld van Zijne toekomst inbrengt, voldoende hebbende opgelost, kunnen wij dit Hoofdstuk over de voorzeggingen, betreffende het nog toekomstige, welke in de redenen van Jezus voorkomen, eindigen.

* * * * *